AYLIK MİZAH DERGİSİ YIL : 5

KASIKATÜR

SAYI : 60 MART 1998

BİR ÇİZGİ USTASI ALİ ULVİ ERSOY

...

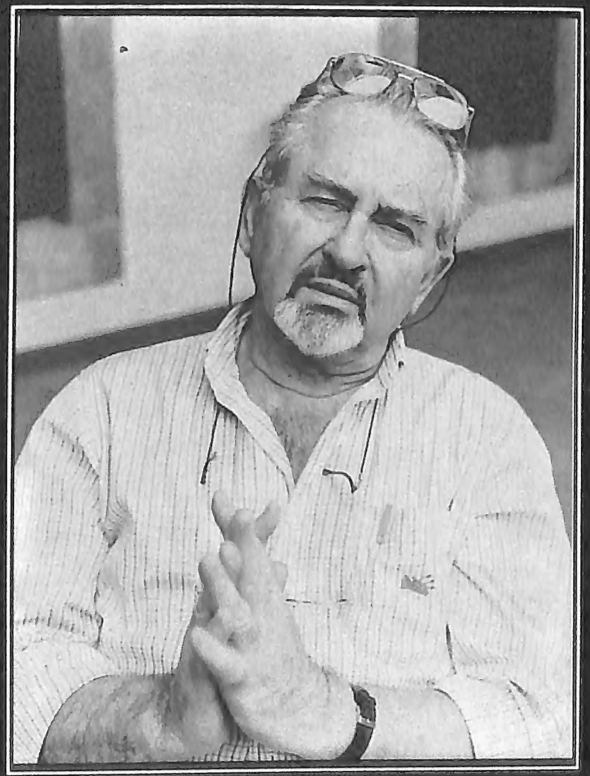

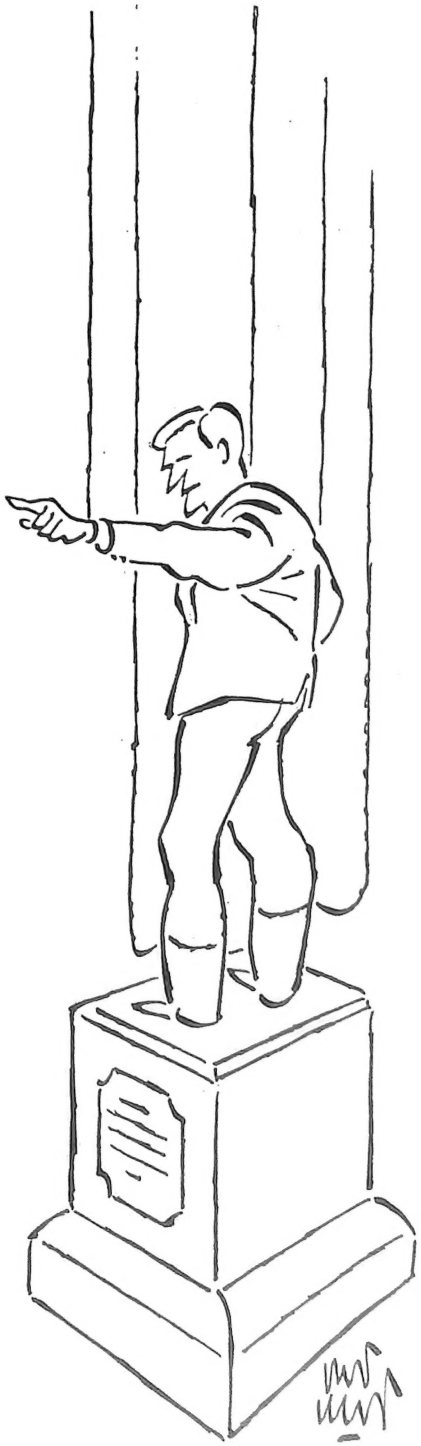

SAHİBİ VE YAYIN YÖNETMENİ
METİN PEKER

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
MURAT ÖZMENEK

YAYIN KURULU
ALİ FUAT SÜER
CUMHUR GAZİOĞLU
OKTAY BİNGÖL
ORHAN TÜLEYLİOĞLU
HİCABİ DEMİRCİ
MURAT SAYIN

KATKIDA BULUNANLAR
ALİ ULVİ ERSOY
ALİ ŞÜR
ALTAN ÖZKESİCİ
AHMET ERKANLI
AKIN ÖNDER
ASKIN AYRANCIOĞLU
A. TEOMAN SANALAN
BAYRAM ALİ KARA
BİROL ÇÜN
BÜLENT OKUTAN
CEM KOÇ
CEZMİ ERMİŞ
CEMALETTİN GÜZELOĞLU
CANOL KOCAGÖZ
CİHAN İŞBAŞI
EROL ÖZDEMİR
ERAY ÖZBEK
ERCAN BAYSAL
FERRUH DOĞAN
DİNÇER PİLGİR
HASAN UYSAL
GÜNGÖR KABAKÇIOĞLU
İSMET LOKMAN
İZEL ROZENTAL
NURİ BİLGİN
KAMİL YAVUZ
KEMAL ÖZYURT
KURTULUŞ KAYALI
MÜMTAZ İDİL
MUSTAFA BİLGİN
MUSTAFA YILDIZ
METE GÖKTÜRK
MEHMET ALİ EROL
MEHMET SEVER
OĞUZ GÜREL
ORHAN DOĞU
RUHİ TEK
TAYFUN AKGÜL
SAMİ CANER
SEÇKİN TEMUR
SERDAR ÇAKIRER
YİĞİT ÖZGÜR
YENER ÇAKMAK

DERGİ TEMSİLCİLİKLERİ
Antalya/Cihan İşbaşı • Bursa/Mümin Bayram • Çorum/Altan Özkesici • İzmir/Cem Koç • Trabzon/Adnan Taç • Mersin/Serdar Kutça • Sinop/Seyit Saatçi • Zonguldak/Kürşat Coşkun • Kıbrıs/Hüseyin Çakmak

DİZGİ : DAMAR LTD. ŞTİ. • ANKARA
Özveren Sok. 3/8 Demirtepe Tel: 232 01 11

BASKI: SETA MATBAACILIK LTD. ŞTİ.
Necatibey Cad. 51/1 • 232 05 20

İRTİBAT VE YAZIŞMA ADRESİ
Konur Sokak 31/10 Kızılay-Ankara
Tel/Fax: 417 37 28

POSTA ÇEK NO: 104902 METİN PEKER
Altı Ay: 3.000.000 TL • Bir Yıllık: 6.000.000 TL

Kapak Karikatürü: ALİ ULVİ ERSOY

Karikatür Dergisi'ndeki eserler izin alınmadan kesinlikle yayınlanamaz.

KARİKATÜRCÜLER DERNEĞİ

Sevgili Karikatür Dostları

1993 yılının Nisan ayında sizlerin beğenisine sunulan Karikatür Dergisi, -her türlü zor koşullara rağmen- 60. sayıya ulaşmanın sevincini siz değerli dostlarıyla paylaşmaktan onur duyuyor.

Karikatür sanatına ve sanatçısına saygılı, ilkeli, iyi niyetli, dürüst yazar ve çizer arkadaşlarımızın özverili çalışmalarıyla 60. sayı ile birlikte 6 yaşına ulaşmış bulunuyor.

Yayın yaşamına başladığımız günlerde aldığımız haklı-haksız eleştirilerin başında Karikatür Dergisi'nin ancak birkaç sayı dayanabileceği, "heves dergisi" olmaktan kurtulamayacağı geliyordu. İyi niyetli kabul ettiğimiz tüm bu eleştiriler doğrultusunda en iyisini yapmaya çalıştığımız, sürekli kendisini aşmaya zorladığımız Karikatür Dergisi, dağıtım ve parasal anlamda hâlâ amatör olarak nitelendirilebilir. Ancak önemli olanın karikatürün kendi olanakları içinde içeriğini, çizgisini bozmadan ve düşürmeden ne denli profesyonelliğe yaklaşabileceği, daha doğrusu hedeflediği okuyucu kitlesinden ne denli yanıt alabileceği idi. Dostlarımızdan gelen yazı, çizgi, eleştiri ve önerilerin sürekliliği bizi devamlı kamçıladı.

60 sayılık süreçte birçok yarışma ve sergilere imza atan Karikatür Dergisi, sayfalarını artık çizgi üretip yayınlama olanağı olmayan amatörlere açmıştır. Yine bu süreçte Asaf Koçak arkadaşımız 2 Temmuz 1993 Sıvas'taki şeriatçı ayaklanmada, Serdar Çakırer arkadaşımızı ise Fransa'da trafik kazasında yitirdik.

Karikatür Dergisi var oldukça hiç unutamayacağımız sevgili dostlarımızın anısına düzenlenen karikatür yarışmalarının süreceğini de belirtirken, "nice 60 sayılara" diyor, siz sevgili karikatür dostlarımızdan daha çok ilgi ve destek beklemeyi hakettiğimize inanıyoruz.

* * *

Dostluğu, sanatçılığı ve ağabeyliği ile bizlere her zaman örnek olan büyüğümüz ve ustamız **ALİ ULVİ ERSOY**'u kaybettik.

Yaşamı boyunca çizgi üreten, boş zamanlarında araştırma yaparak her türlü dedikodu ve çekişmelerin dışında kalan **ALİ ULVİ ERSOY** ustamız 50 yıldır demokrasiden, insan haklarından yana, yalanın, sahtekarlığın, çıkarcılığın, üçkağıtçılığın, faşizmin, şeriatçılığın karşısında yer alan çizgileri ile bir döneme damgasını vurmuştur.

Böylesi bir insan için fazla söze gerek yok. Çünkü o, sanatçı kimliği ve üretkenliğiyle söyleyeceklerini fazlasıyla söylemişti.

Yaşamı yaşamımıza örnek olacaktır.

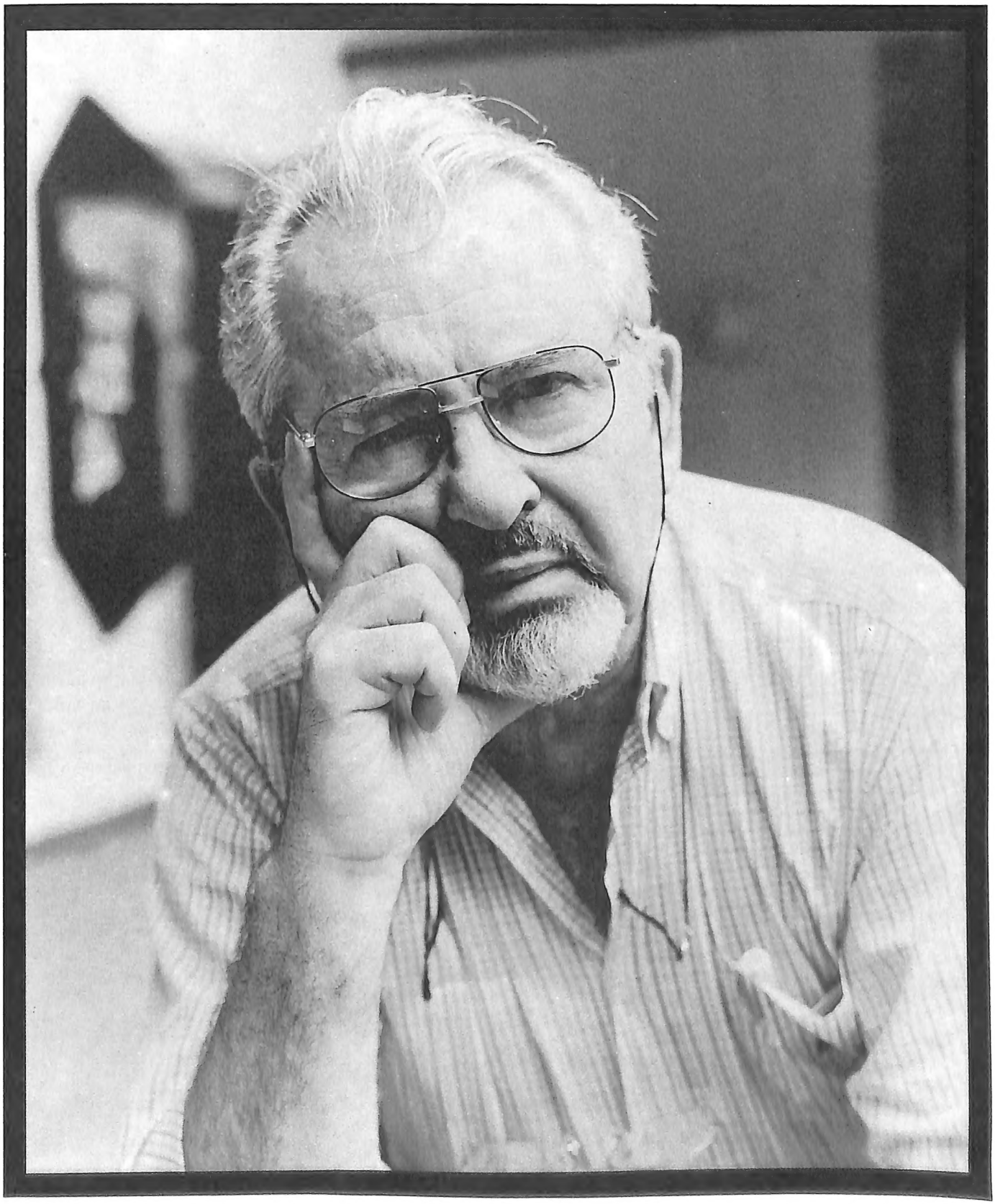

ALİ ULVİ ERSOY

MAKSAT MUHABBET

■

hASAN uYSAL

■

MEMURLAR AHIRA!

Aradan beş yıl geçmiş; "anarşik olayların önlenmesinde yardımcı" olacağı ileri sürülerek, Almanya'dan, polise yardımcı, özel kurt köpekleri alınmıştı. Büyük paralar ödenerek getirtilen kurt köpekleri ise, bir ay sonra toplu halde güçten düşüp rahatsızlanmış, birkaçı ise ölmüştü. Acele çağrılan veterinerler ise hastalıkların ve ölümlerin nedenini, "köpeklerin, polis memurları için hazırlanan karavanadan beslenmeleri" olarak belirlemişlerdi.

O zamanlar, "Bu yemek, köpekleri zehirliyor da, niye polislere bir şey olmuyor?" diye düşünmüştüm. Sonradan, "canavarlıkları iyiden iyiye ortaya serilen" ve her gün ekranlarda yargılanma haberlerini izlediğimiz onlarca polisi görünce bunun yanıtını buldum:

"Kurt köpeğini zehirleyen bu yemekler, aslında şerefli polislerimizi de zehirliyor, onlar da zehirin etkisiyle bu anormallikleri yapıyordu!"

* * *

Arşiv tararken, kurt köpeklerine ilişkin haberi buldum. Gazeteci olarak işin daha derinlerine inmeliydim. Devleti bu hale getiren salt polis memurları değildi, diğer memurlar da sorumluydu. Bunun da bir nedeni olmalıydı. Kısa bir araştırma-inceleme sonunda onu da buldum!

İşte araştırmamın sonucu:

Ücretlilerin yaşamlarını sağlayacak noktaya gelebilmesi için toplu sözleşmeli ve grevli sendikal hak peşinde koşan ve bu yolda, kendileri gibi devlet memuru olan sözde polislerin copunu yemeyi, sürgün edilmeyi, hapishanelerde sürünmeyi ve işsiz kalmayı bile göze alabilen memurların çalışma koşullarının, yine devletin belirlediği, ahır standartlarının bile altında kaldığını biliyor musunuz?

Türk Standartları Enstitüsü'nce, **TS 5689 UDK 728.693/694** numarası ile **Sığır Ahırları İnşa Kuralları** başlığı ile yayınlanan standartların dikkatle incelenmesi halinde, memurların çalıştığı büro standartlarının, ne kişi başına düşen alan, ne aydınlatma, ne havalandırma ne de ısıtma konularında, ahır standartlarının çok altında olduğu ortaya çıkıyor. Dahası, sağlıklı, üretken ve güçlü olabilmeleri amacıyla, inekler için bile standart belirleyen devletin, hiç olmazsa kendi memurlarının sağlığı, güvenliği ve verimi için olsun, herhangi bir standart oluşturmadığını görünce insanın canı fena halde sıkılıyor.

TSE'nin belirlediği ahır standartlarının en başında, ahırların; "hayvanlara rahat bir yaşama şartı sağlayacak biçimde planlanması gerektiğine" işaret edilerek, bu planlamanın buzağı, genç hayvan, gebe hayvan, sağmal inek, besi hayvanı ve boğalar için ayrı ayrı belirlenmesi gerekiyor.

Buna göre, ahırlarda her iki hayvandan birine suluk yapılması şart. 10-15 hayvanın bulunduğu ahırda yüksekliğin 3.5 metre, 30-35 baş hayvanın bulunduğu yerde 3.75 metre, daha çok hayvan varsa 4.5 metre olması isteniyor.

Aynı standartlara göre süt buzağısı başına 1.5 m2, 3 aylıklara 2.5 m2, 14 aylıklara 3.5 m2, genç sığırlara 4 m2, boğa başına ise asgari 15 m2 yer ayrılması gerekiyor. 15-20 m2'lik alanda beş-on memurun üstüste oturtulduğu düşünülürse; ineklerin, memur koşullarında verimsiz olacakları ortaya çıkıyor. Devlet memurları bürolarında kişi başına ortalama 15 m3'lük bir alanda çalışırlarken, TSE, her inek için asgari 30 m3 hacim gerektiğine işaret ediyor.

TSE'ye göre verim elde etmek istediğimiz hayvanlar için ayrıca yemlenme, gezinme, dinlenme, genç ve hasta hayvanlar için ayrı yer, süthane, sağım ve doğum yerleri gerekiyor.

Ayrı bir emzirme odası ve kreş isteyen bayan memurların kulakları çınlasın, TSE'ye göre her 4 hayvan için ayrı bir "genç ve hasta hayvan yeri, süthane, sağım ve doğum yeri" gerekiyordu. Hoş, devletimizin hakkını yemeyelim; her devlet dairesine mescit açarlarken, ahırlar için böyle bir zorunluluk getirmediklerini ve ineklere de sendika hakkı vermedik-lerini unutmayalım.

TSE'nin ahır standartlarına göre, sığırların yemlenme alanları "ahır içinde" ise ayrı, "dışında" ise daha farklı ölçülere sahip gözüküyor. Buna göre yemlenme alanı ahır içinde ise hayvan başına asgari 7.5'ar m2, dışında ise 4 m2 yer ayrılması gerekiyor. Hayvanların gezinti yerlerinin temiz olması gerektiğine de işaret edilirken, gezinti yeri hayvan başına 10 m2, dinlenme alanları ise asgari 5.5 m2 olması isteniyor.

Ahır standartı tabii ki bununla bitmiyor. Hayvanların güvenliği için duvarların betonarme ve tabanın rutubetsiz olması, kolay temizlenmesi, su toplamamasına dikkat edilmesi isteniyor. Yine taban toprağının derinliğine de edilmesine işaret edilerek, "temel derinlik sıcak bölgelerde 30, soğuk bölgelerde 60 cm.den az olmamalı" deniliyor. Çatıların kiremit olması ve sızdırmaması için tecrit malzemesi ile kaplanması isteniyor ve pencerelerin hava akımı yapmamasına dikkat edilmesi, ışığın hayvanın arkasından gelmesi gerektiği belirtilerek, "pencere alanı taban alanının 1/12 ile 1/15'i arasında olması şarttır." deniliyor.

* * *

Kısacası, polisin yediği yemekle zehirlenen köpekler, memurların çalıştığı bürolarda üretimden düşecek inekler... Devleti bu saatten sonra düzeltemeyeceğimize göre, en iyisi ahırlarda çalışmak! Memur sendikacılarına önemle duyurulur.

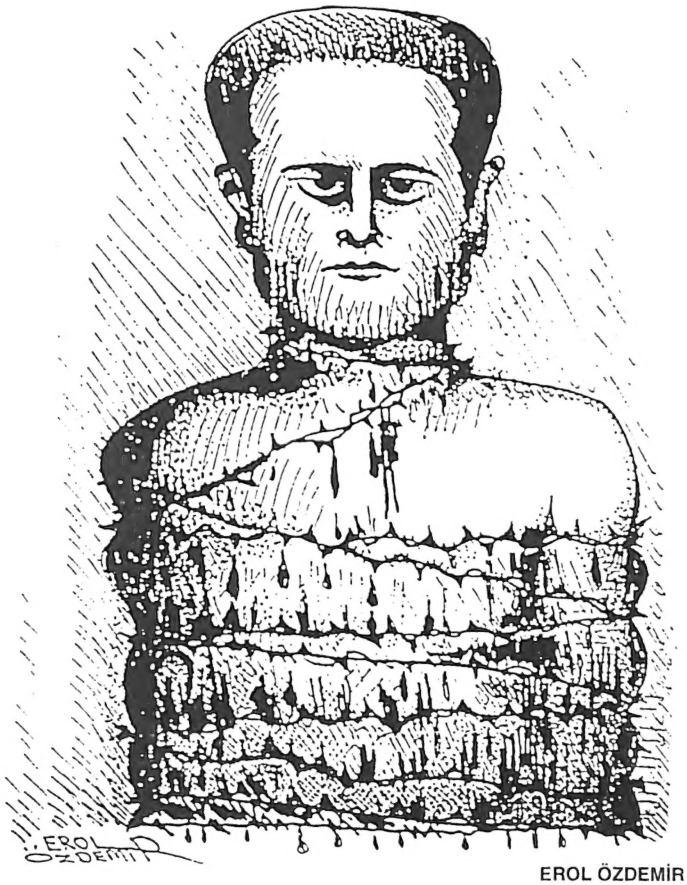

EROL ÖZDEMİR

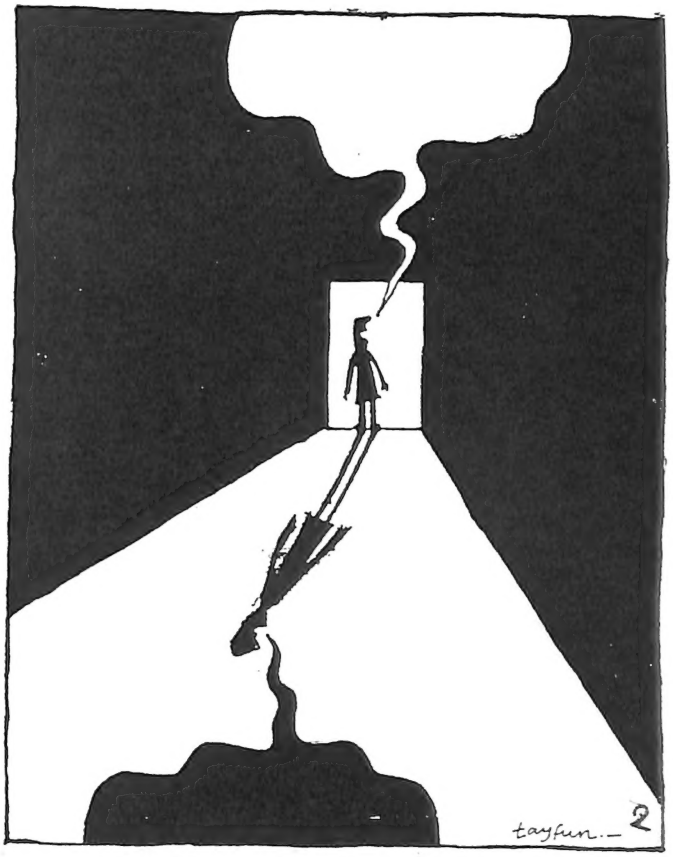

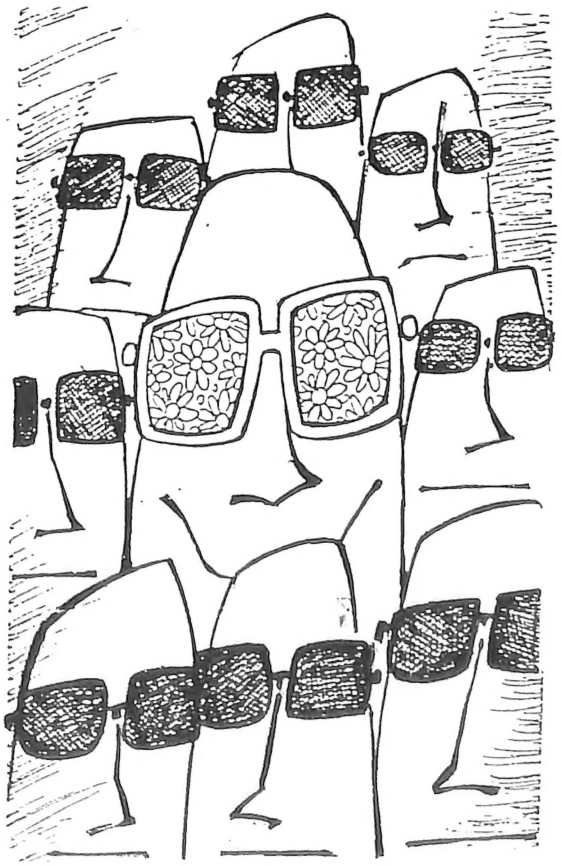

NURİ BİLGİN

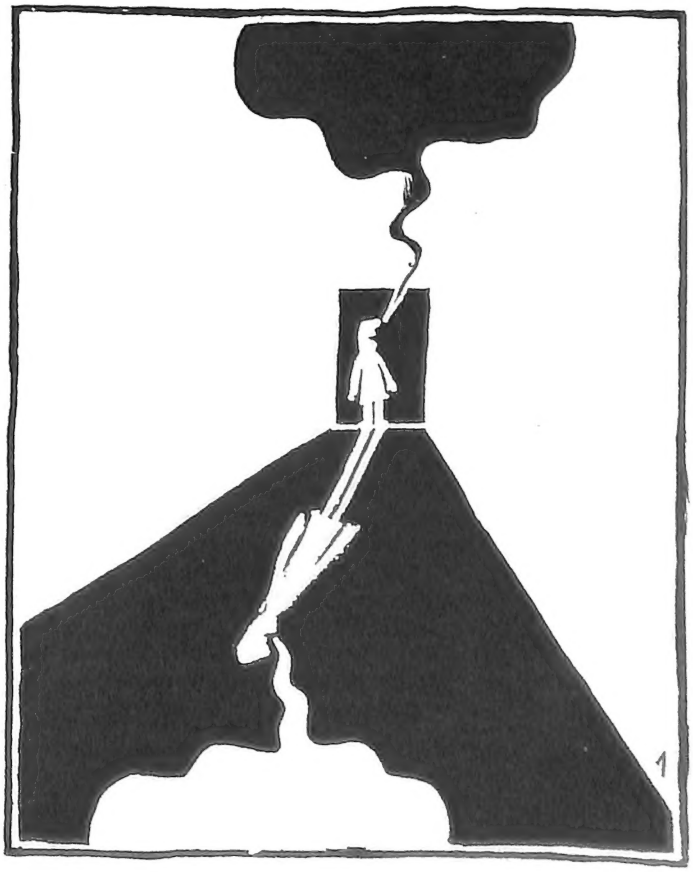

TAYFUN AKGÜL

1950 KUŞAĞININ ÖZGÜN BİR KARİKATÜRİSTİ: ALİ ULVİ

ZARF İLE MAZRUF

KURTULUŞ KAYALI

Çizdikleri değerlendirildiği zaman elli beş yıllık bir zaman diliminin incelenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Dönemin özellikleri çizdiği karikatürleri haliyle bir ölçüde yansımıştır. Kendi çizdikleri ve başkalarının çizdikleri üzerinde ayrıntılı olarak derinlemesine düşünmüştür. Bu konulardaki düşüncelerini açık bir şekilde olmaktan ziyade dolaylı olarak anlatmayı yeğlemiştir. Düşünme denemesinin çerçevesini yazdığı sınırlı sayıdaki metinde ve günlük gazete karikatürlerinin temel mesajlarında görmek mümkündür. Bir-iki konuşmasını okumak bile yaptıkları, çizdikleri konusunda ne kadar özenli ve zaman içinde tutarlı olduğunu gösterecek mahiyettedir. Değişik tarihlerde yaptığı konuşmaların içerikleri birbirleriyle belirgin bir şekilde uyumludur. Söyleşileri konuşma şeklinde olmayıp, daha çok kendisine yöneltilen soruları yazılı biçimde cevaplamasıyla oluşmuştur. Çizdiği yerle genel anlamda bir düşünsel uyumu olmasına karşın çizdiklerini bütünüyle bu bağlantıyla anlamlandırmak gerçekçi görünmemektedir. Belki de döneminden, mekanından bir ölçüde bağımsız olarak değerlendirilmesi gereği entelektüel kimliğinden kaynaklanmaktadır. Bu yönleri itibariyle dönemin çizerlerinden ayrı bir noktada durmaktadır.

Ali Ulvi üzerine neredeyse hiçbir şey yazılmamıştır. Ölümünden bir süre sonra da klişe mahiyetindeki birkaç genellemenin dışında değerlendirildiği görülmemektedir. Buna mukabil kendi kuşağının ve başka kuşakların karikatüristleri üzerine yazılanlar hiç de az değil. Bugün karikatür uzmanı olarak telakki edilen kişiler de başkası üzerine kotardıkları kolaylıkla Ali Ulvi üzerine genelleme yapamazlar. Öncelikle bu durumu çözümleyebilmek gerek. Ali Ulvi'nin karikatürist ve giderek entelektüel olarak önemi, hakkında gerçekçi genellemeler yapılamaması da entelektüel kimliğinden kaynaklanmaktadır. Aksi halde herhangi bir güncel gelişimin bağlamında yaklaşımları yorumlanabilir. Ali Ulvi öldükten sonra söylenen sözler, ona yaklaştırılan nitelemeler başka çizerler için de geçerlidir. Ai Ulvi herhangi bir başka çizeri niteleyen sıfatlarla anlaşabiliyorsa o zaman Ali Ulvi'nin karikatürist ve entelektüel olarak özgün bir yanı yok demektir. Ali Ulvi'nin özgün bir yanı yoksa onu belli bir dönemin vasat bir karikatüristi olarak nitelendirmek mümkün. Onun kuşağının vasat karikatüristleri var. Ancak Ali Ulvi bu vasat karikatüristlerden biri değil. Dolayısıyla Ali Ulvi'yi özellikle kendi kuşağının vasat karikatüristlerinden ayırarak incelemek onu anlamanın yolunu açabilir.

Ali Ulvi'yi anlamak hakkında yazılanlardan daha çok kendi açıklamaları konusunda düşünmek suretiyle gerçekleştirilebilir. Ali Ulvi düşüncelerini dümdüz söylemediği için söylediklerinin dolaylı anlamının çözümlenmesi konusunda dikkatli olmak gerekmektedir. Sanatsal anlamda iyi karikatürün yazısız olması gereğinin ısrarla altını çizmesi ve yazı bir biçimde kafamızda varsa yazısızlığın anlamının olmadığını belirtmesi sorunu geniş bir çerçevede düşündüğünün göstergesidir: "Konumuz sanatsal anlamda karikatür ise, bu tür karikatürün kesinlikle 'yazı'ya gereksinim duymaması gerekir. Karikatürün öbür türlerinde (siyasal, sosyal, eğlendirici...) yazı kullanabilirsiniz. Ama karikatür sanatında kesinlikle yazıya yer yoktur... Bu arada altında ve içinde yazı olmadığı halde yine de 'yazısız' olmayan bir çok karikatürün basında yer aldığını söylemek gerek. Bunların görünmeyen yazısı okuyucunun belleğinde olan sosyal bir soruna ya da siyasal bir olaya ait bilgilerdir. O bilgilerden habersiz olan bir kişi için karikatür bütünüyle anlamsızdır. İşte çoğu kişinin yazısız sandığı o karikatürler aslında yazılı karikatürlerdir. 'Sam Amca karikatürleri' buna örnektir."(1) Böyle bir yaklaşım içinde olan bir karikatüristin temel meselesi siyasal, güncel anlamda siyasal olamaz. Günlük basında çizmesine karşın siyasal yanı, çizgisinin siyasal yanı çok belirgin olmayan bir karikatürist olması önemlidir. Nitekim 1950 kuşağının diğer karikatüristlerine, örneğin, Turhan Selçuk, Semih Balcıoğlu ve Ferruh Doğan'a göre çizdikleri güncel siyasete o kadar kolay tercüme edilemez. Anılan karikatüristlerin çok miktarda albümleri olmasına karşın Ali Ulvi'nin albümünün olmaması, en azından 1996 yılına kadar olmaması üzerine düşünülmelidir. Bu somut durum 1950 kuşağının diğer karikatüristlerinin çizgilerinin içeriğinin basit sayılabilecek bir şekilde anlaşılabileceğini göstermektedir. Bu noktada en açıklayıcı model de Turhan'ın **Abdülcanbaz**'dır. Ali Ulvi'nin **Abdülcanbaz**'a hep eleştirel bakmasının önemli işaretlerini karikatür üzerine düşünenlerin yakalayamaması olası değildir.

Editorial çizen Ali Ulvi'nin gündelik siyasetin tuzağına düşmesinin her türlü şartı bulunmaktadır. Ancak entelektüel kimliği gündelik siyasetin tuzağına düşmemesinin şartlarını oluşturmaktadır. Yazılı karikatür konusunda hiçbir zaman kendi çizdikerini rasyonalize etmeye çalışmamıştır. 1950'li ve özellikle de 1960'lı yıllarda siyasal açıdan gazetelerin darlığından kurtulmanın yollarından biri olarak dergi karikatürcülüğü görülmüştür. 1950 kuşağı çizerlerinden büyük bölümü de benzeri dergilerde yer almışlardır. Ancak Ali Ulvi'nin dergilerdeki mizah ve özellikle karikatür konusundaki değerlendirmesi açıkca **Gırgır**'ı ima etse de başka dergiler için de geçerli gibidir: "Bunun gibi, arkadaşların çizdiği karikatürler de bir sanat olayı değil, dergicilik olayı. Olayları alıyorlar, eğlendirici tarafından okura sunuyorlar."(2) **Gırgır** gibi iyice popülerleşen dergiler yanında, sol mahiyetteki diğer dergilerde de çizmemiş olması bu noktada önemli bir işaret olarak anlaşılmalıdır. Birçok çizerin bu tür dergilerde boy göstermiş olmaları biraz da mizahın muhalif karakteri konusunda genel kabul görmüş basit anlayışla ilgilidir. Siyasetin çok duyarlı bir konuyu oluşturduğu dönemde Ali Ulvi'nin hiçbir sergi açmamasını, karikatür albümü çıkarmamasını ve karikatür yarışmasına katılmamasını bir şekilde yorumlamak gerekmektedir: "Bir yarışmanın jürisi belirli sayıda seçiciden oluşur. O yarışmaya seçilen ilk jüriden başka, sözgelimi beş değişik jüri daha seçilebileceğine göre beş değişik sonuç daha elde etmek de olasıdır. Demek jürilerin kazanan ve kazanmayan yarışmacılarla ilgili yargıları kesin değildir... Bir karikatür yarışmasının jürisindeki bütün seçicilerin ilk göze alması gereken ilke, yarışmaya katılan yapıtların mizah ve çizgi açısından estetik güzelliği kadar karikatür sanatının sınırlarını genişletici özelliğe sahip olması, yani mizahta ve çizgide 'yenilik'e sahip olmasıdır.

devamı s. 20'de

ERAY ÖZBEK

MURAT SAYIN

FERRUH DOĞAN

ÇİZGİ YERİNE

■

MÜMTAZ İDİL

■

MERMERLER DE SEVİLİR

1564 yılının 18 Şubat Cuma günü, yani bundan yaklaşık 500 yıl önce, Roma'nın varoşlarından birinde Marcel Corvi'ye yakın Fonari Sokağı'nda duran arabadan, karalara bürünmüş dört adam koşarak 212 no'lu eve girer.

İçeride, demir bir karyolada kaskatı kesilmiş yaşlı bir adam yatmaktadır. Kara cübbeli adamlar, icra memurları titizliğiyle odadaki eşyaların sayımına başlar. Ceviz bir sandığı hışımla açarlar ve içindeki 8190 Duka ile 200 Skudi'ye el koyarlar. Paraların bir bölümü bakır kutuların içine, bir bölümü de mendillere sarılmıştır.

212 no'lu eve giren Roma Sulh yargıcı Tommaso de Cavalieri ile Daniele de Volterra, üzgün bir yüzle Leonardo Buonaroti'ye bakarlar.

"Amcanız ölmüş bay Buanarroti," der, sulh yargıcı Cavalieri, "Evde de sizin işinize yarayacak doğru dürüst bir şey yok. Zavallının, ölmeden üzerine zorlukla çekebildiği şu keçi postundan başka..."

Leonardo Buonarroti, amcası Michelangelo Buonarroti'nin kanı çekilmiş yüzüne bakarak iç geçirir: "Keşke birkaç yüz yıl sonra onun mirasçısı olabilseydim..."

Yatakta cansız yatan vücut, "Konuşsana!" diye çekicini fırlattığı ünlü Musa heykelinin yaratıcısı Michelangelo'dan başkası değildir. Roma'ya yolu düşen herkes, San Pietro in Vincoli Kilisesi'nde sergilenen bu heykeli mutlaka görmüştür. Musa'nın gözlerindeki kornea tabakasının gölgelenmesine kadar ayrıntılara inebilen Michelangelo, mermere tutkunluğun en tipik ve en büyük örneğidir.

Michelangelo, sanata yaklaşımı açısından ne Leonardo'ya ne de en büyük rakibi olan Raphael'e hiç benzemeyen bir sanatçıdır. Herkes için sıradan bir söz olan, "Engeli olmayan yollarda tek başıma gidiyorum." sözleri, Michelangelo için bir yaşam biçimi olmuştur.

Michelangelo'nun tüm yaşamı boyunca bilinen tek yağlı boya tablosu olduğunu biliyor muydunuz? Bir tek "Kutsal Aile" tablosunu yağlı boya çalışmıştır. Nedense, çağdaşlarının aksine yağlı boya resimden hiç hoşlanmamış, yapanları da küçümsemiştir. Michelangelo'nun tutkusu heykellerdir ve mermerleri yaşama dönüştürmek konusunda kendisini geçebilmiş tek bir sanatçı yoktur.

Roma'da, her turist gibi San Pietro kilisesini gezip de, Musa heykelini gördüğünüzde, Michelangelo'nun mermer tutkusunu, Andrej Wajda'nın bile yakalayamadığını düşünebilirsiniz. Burnu sonradan yapıştırılmış zavallı bir "ilah", kendisini mermere işleyen bir sanatçı tarafından, müritlerinin sevgisinden de büyük bir sevgi kazanmıştı. Asıl önemli olan da zaten buydu.

Michelangelo, yaptığı işi seven bir adamdı. Bir mermere yüzlerce yıl sonra bile hayranlıkla bakmamızı sağlayacak kadar işini seviyordu. Belki de çevresindeki insanlara duyduğu hayranlığı, bir başka sevgilisi olan mermerde somutluyordu. Burghel'in, Van Gogh'un tablolarında, Tolstoy'un kitaplarında, Sinan'ın camilerde somutladığı gibi.

İşini seven herkes, Michelangelo'nun ölümü gibi bir ölümü hak etmese de, onun ulaştığı ünü hakediyor demektir. Ama, TCDD Genel Müdürlüğü'ne 3412 model kesen ile, İbni Sina hastanesinde, hasta kayıt kabulde, gözünü büyük duvar saatine dikmiş çıkış saatini bekleyen insanların işlerini sevmesi nasıl beklenebilir? Malzemeden tırtıkladıktan sonra döşediği fayanslardaki desenlerin fabrika hatasını söyleyen seramikçinin? Ya da ne bileyim, her fırsatta ayağa kalkıp, kendisinin atamayla gelmiş en büyük devlet memuru olduğunu söyleme ihtiyacı duyan "müsteşarın"?..

Moda deyimiyle "küreselleşme", insanın kendi dışındaki dünyanın "vahşete çağrısı" karşısında, elindeki "Çocuk Haftası" ciltlerini ya da sınıfını geçer geçmez "ders kitaplarını" sobaya atıp yaktığı bir ortamda başka tür insan yetiştirmenin ölçütü nedir? Balzac'ın, kendi roman Eugene Grandet'yi beyaz kâğıtlar üzerinde öldürdükten sonra ağladığı bir sevgi anlayışından, sevgilisini yatağa bağlayıp sayısız bıçak darbeleriyle lime lime ederek aşkını bu yolla gösteren topluma ulaştık. Tuhaf olan da, toplumun, sevgililerini alınlarından duvara çivileyenlere prim vermesi... Nitekim neden yaptığı sorulduğunda, "çok seviyordum" diyebiliyorlar. Dört yaşındaki bebesini balkondan atıp da, ardından mahkemede "kendisi düştü hakim bey, billah atmadım" diyen insanların değil mermeri, kendisini sevmesi, insanı sevmesi mümkün mü?

Böyle bir toplumun sanat anlayışı, 14'lük tabancayla en uzak balkondaki insanı tek kurşunla düşürebilmek olabilir ancak. Veya, sevgilisini yatağa bağlayıp da öldürmeden 28 yerinden bıçaklayabilme "becerisini" gösteren, günümüzün Michelangelo'su olacak ve hakettiği sanatsal(!) şöhrete ulaşacaktır. Çünkü artık sanatın da sanatçının da tanımı değişmiştir. Nurseli İdiz'in feryatları da bu anlamda hiç de haksız değildir.

Yapılanlar, günü kurtarmanın kısa coşkusudur. Bütün din kitaplarının, felsefe kitaplarının baştacı ettiği, ölümden sonraki yaşam ise, aklı başındakilerin anlattığı gibi, üzerine bastığımız topraklar üzerinde kalmaktaydı. Michelangelo'yu günümüze kadar taşıyan da budur.

Leonardo da Vinci, Cloux şatosunda, Kral I. François'in kucağında son nefesini verirken, "Haşmetli hükümdarımın kollarında ölmek benim için şereflerin en büyüğüdür," demişti.

Gerçekte "o şeref" kime aitti?

"Kafkas Tebeşir Dairesi"nin ünlü açmazıdır bu. Sevgi mi emektir, emek mi sevgi. Michelangelo'ya Musa heykelini yaptıran Musa'ya olan sevgisi midir, mermere olan sevgisi mi?

Bence ikincisi.

Her ikisi de olamaz mı? Olamaz. Sağ kolu ile sol kolu arasında bile bir sevgi farkı gözeten, Musa ile mermer arasında Michelangelo'nun bir tercih yapması, eşyanın doğasına aykırıdır.

CUMHUR GAZİOĞLU

RUHİ TEK TREN PENCERESİNDEN

AYNA

Tren durdu. Saati geldiği halde hareket etmedi. Görevliler bekledi, yolcular bekledi.

Bir yolcu:

– Mert birini bekliyorlardır.

Bir başkası bu soruyu yanıtladı.

– Haydarpaşa-Adapazarı treni kimin umrunda. Onlar uçak bekletir.

– Memlekette cırtlak bir ses ile homoseksüel bir ses aynı şarkıyı okumaya başladı. Hukuk guguklaştırıldı. Ekonominin içine edildi. Hergün yeni bir yalanla halk oyalandı.

– At ile eşeğin sevişmesinden doğacak katırın ata' m ı eşek'e mi benzeyeceği sorusu ortaya atıldı. Şimdi herkes bunu merak ediyor. Doğacak katır anaya mı, babaya mı benzeyecek?

– Önemli mi? Biri eşek, biri at...

– Yalaklarla salaklar o zaman nasıl başa geçer?

Tren aniden hareket etti.

BİR DAVA

Genç yolcu, Cumhuriyet gazetesindeki haberi yüksek sesle okumaya başladı.

– İstanbul Teknik Üniversitesi Metalürji Fakültesi son sınıf öğrencisi Faruk Tuna işkence nedeni ile (18 yıl önce) açılan kamu davası hâlâ devam ediyor. Denize giderken polislerce Beşiktaş Emniyet amirliği'ne götürüldü. Haklarında dava açılan polisler müdür oldu. Faruk Tuna'nın annesi öldü."

Yolculardan hiçbirinden ses çıkmadı. Duyulan sadece trenin tıkırtısı idi.

Yeni okuma-yazma öğrenmiş bir çocuk gazetedeki bir yazıyı heceleyerek okumaya başladı.

– ABD. Detroit News gazetesini basan Temsilciler Meclisi üyesi Wbip David polis tarafından tutuklandı.

Tren bir sonraki istasyona doğru yoluna devam etti.

SERGEI TUNIN

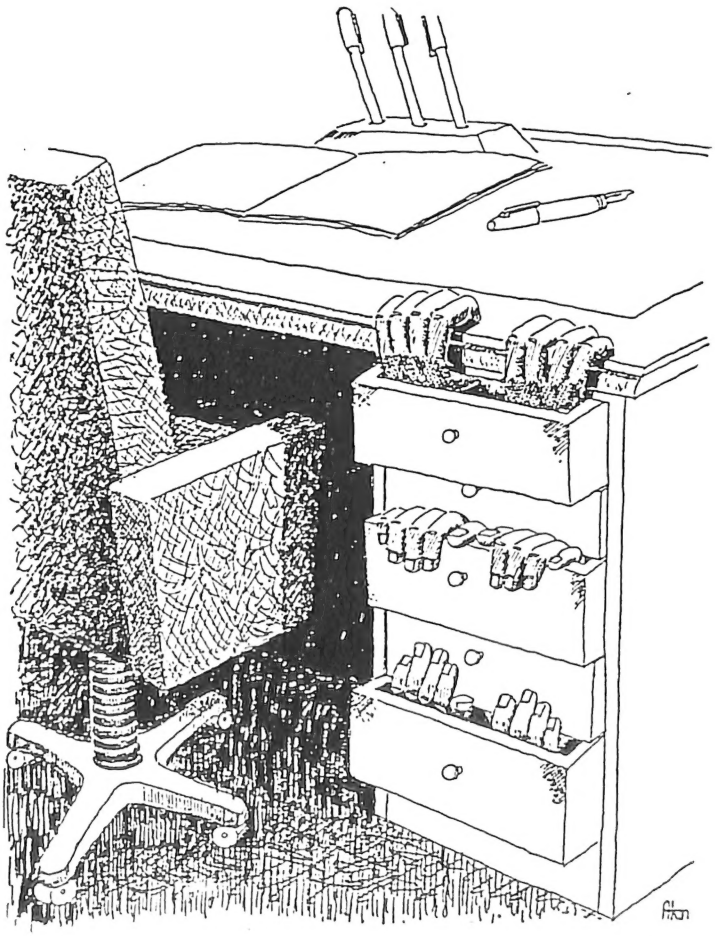

AKIN ÖNDER

SEÇKİN TEMUR

MURAT ÖZMENEK

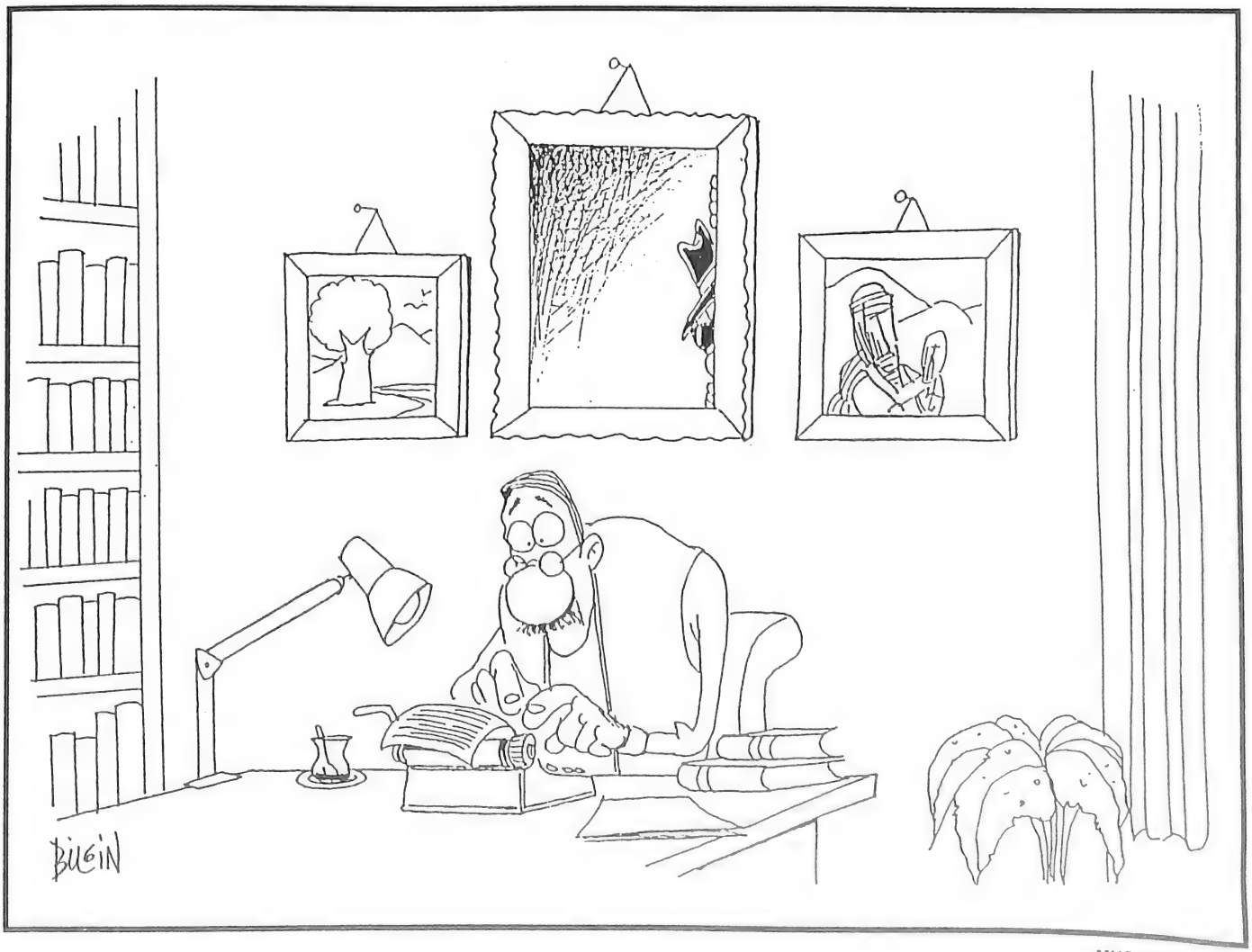

MUSTAFA BİLGİN

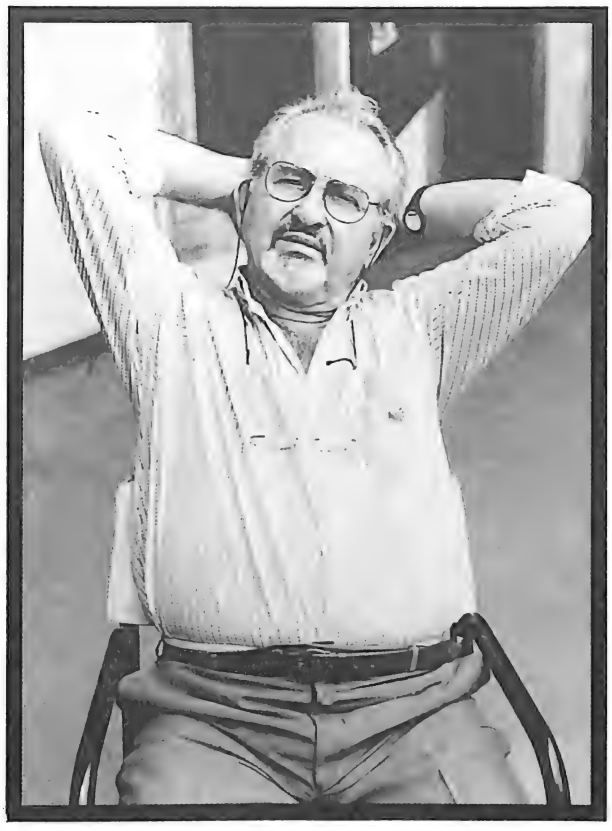

ALİ ULVİ ERSOY

Ortaokul birinci sınıfta "Çocuk Sesi" dergisinin bir yarışmasına katılmış, kazanıp büyük ödül olarak bir lira almıştım. Annemin "İnşallah adam olursun da ekmeğini yerim." sözleri hep kulağımda olduğundan altı kuruşa bir kilo ekmek alıp eve dönmüştüm. Ortaokul ikinci sınıfta yayınladığımız duvar gazetesinde "Cemal Nadir mi yoksa Ramiz mi daha iyi karikatürcü?" üzerine bir tartışma sürdürüyorduk. Sonuca varamayınca basın dünyasının Valâ Nurettin, Peyami Safa gibi ünlü isimlerine sorup, onların yargısına göre yarışmamızı sonuçlandırmak istedik. On, on beş ünlü ile konuşup tartışmayı, Cemal Nadir'in kazanmasıyla bitirmiştik. Sonra Cemal Nadir ve Ramiz'le konuşmak istedik. Ramiz'i bulamadık. Cemal Nadir konu ile çok ilgilendi. Kimin ne yanıt verdiğini öğrenmek için araştırma notlarımızı uzun uzun inceledi ve neden bu konu ile ilgilendiğimizi sordu. Benim karikatür çizdiğimi öğrenince yaptıklarımı görmek istedi. Sonra da Vedat Günyol ve Osman Nebioğlu ile birlikte çıkardığı "Arkadaş" adlı çocuk dergisinde ayda on lira maaşla çalışmamı önerdi. Böyle başladım. Sonraları Avni İnsel'in "Kahkaha", Ramiz'in "Mizah" dergilerine çizerek sürdürdüm. 1950'de "Cumhuriyet"e girdim. 1957-1959 arası New York'ta "New Yorker", "Look" "SE Post", "Esquire" ve İngiltere'nin "Punch" dergilerine karikatür yaptım. Sonra yine Cumhuriyet. Başladığımdan bugüne kadar sürekli Cumhuriyet'teyim.

Karikatür Dergisi, Sayı: 14, Mayıs 1994

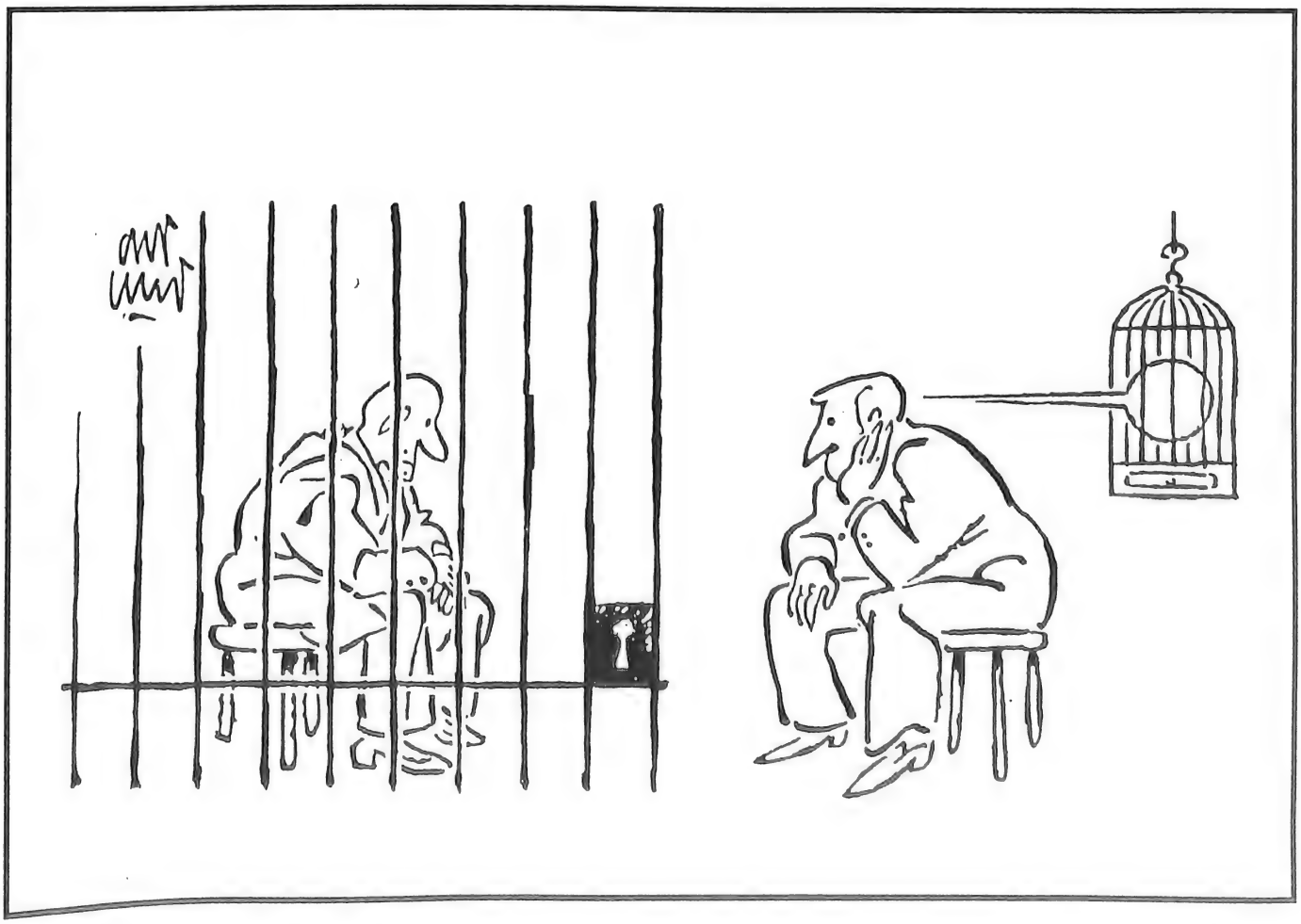

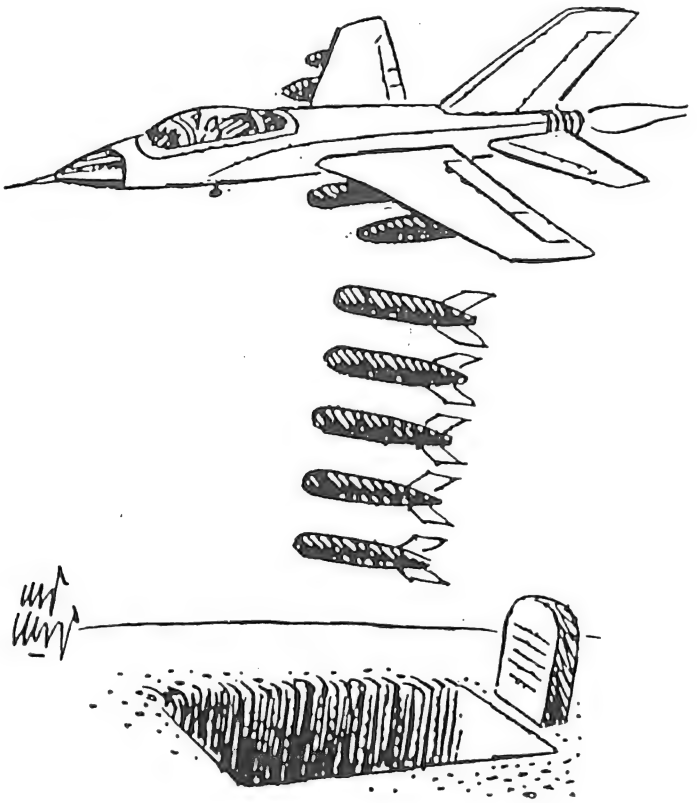

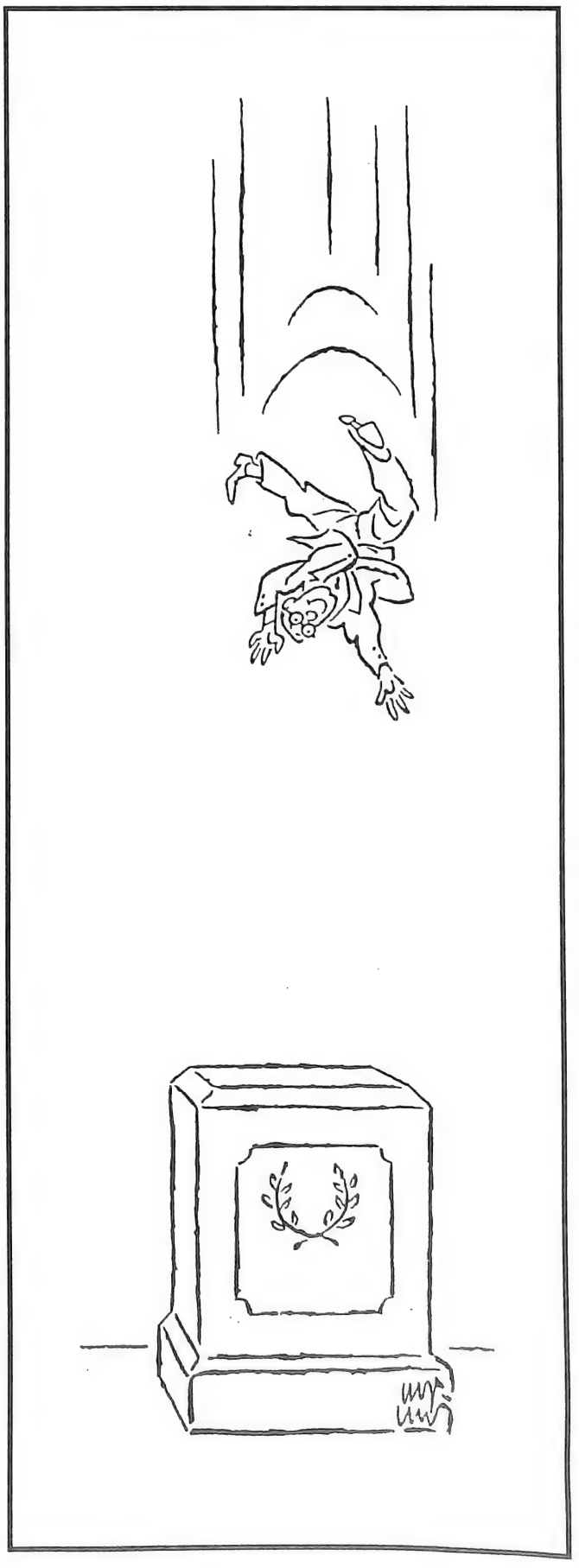

GÜLDÜŞÜN ÇORBASI

■

ÖZGÜR ARHAVİLİ

■

İSTASYON ZEKALILAR, ÇOCUKTAN ALIN HABERİ!

NE DİYE REHA MUHTAR'I YORUYORSUNUZ!..

Günümüz çocukları söyledikleriyle, kendilerini "yüksek mizah yazarı" sanan çoğu mizah yazarlarından daha fazla düşündürüyor insanları... Spontane ve simultane yakıştırmaları veya benzetme bütünündeki değerlendirmeleri "cuk" diye yerine oturtabiliyorlar... Evet bu on yaşın altındaki fonksiyonlarımız zaman zaman bizleri güldürüp düşündürüyorlar. Fakat çocukların yarattığı anlık bu olayları kısa bir eğlenmenin ötesine taşıyamıyoruz.

Ececan'ın bir konuşmamdaki "statik" sözcüğü dikkatini çekmiş olacak ki "Statik nedir?" diye sormuştu. Daha iyi anlasın diye yanıtımı "Duran şeylere denir..." diye noktalamıştım. Anında verdiği "Baba, o zaman niçin duratik demiyorlar?" şeklindeki soru yanıt karışımı tepkisi beni hayli düşündürmüştü. Ececan o zaman 5 yaşındaydı...

Bir de sürekli 10 yaşın altında kalan, hiç büyümeyen çocuklar var. Onlar bir harika. Adeta medya hormonlu karakter zengini gibiler... Onlar sadece güldürüp düşündürmüyorlar. Düşündürürken öfkelendiriyorlar da...

Örneğin Cem Özer (Laf Lafı açıyor... sonrasında kaçıyor...) medyatik maymun dokuları kabarmış olmalı ki Selim Can pardon Sibel Can ve Hülya Avşar için, "Medya maymunları..." deyiverebilmiş. Aferin çocuğa, ne güzel demiş. Gerçi birilerine göre ...ok yemiş, ama bana göre az bile demiş... Aslında Hülya ile Sibel'i kapatmalı, Cem şubelerini çoğaltmalı. Çoğaltmalı ki istasyon zekalılar Cem çocuğun erdemli ve medya donanımlı zekasından daha çok faydalanabilsinler.

Atalarımız kaç kere söyleyecek size; "Çocuktan al haberi..." diye. Ne diye hâlâ Reha Muhtar'da diretiyorsunuz? Cem gibisi var mı? Selim Can da kim oluyor?

K. İbo'yu Zehra bebeden önce (kucağında) büyütmeye başlayan, Zehra bebe için sütanneliğe hazırladığı Reha Muhtar'ın memelerini okkalıyor. Halkısı için poposunu sallayan Kaya gibi Hülya ve Balya suratlı balina Sibel Can için sülemiş sadece Cem çocuk... Ha(l)(bu)(kim)ise Zehra bebenin bebesi korkotmoso idi Cem çocuki, Cem çocuk kim bilir (Kibariye bilir) kimleri diyecek, neleri yiyecekti!

Belkime de; "Çürümüşlüklerini evlilik denen ulvi kurum ile kamufle edecek, isteriklerini meşrulaştıranları diyecekti. Belkime de de kokuşmuşluklarını medyalojinin felsefi zenginliğinde yumuşatan yumuşakçaları veya mutluluk çubuğu boyluların Galate kulesi büyüklüğündeki evliliklerini diyecekti.

Yıllardır çeşit çeşit medya maymunlukları izler, maymunları dinleriz. Şoraylıkları, Sezenlikleri, Avşarlıkları, Ajdalıkları Grande/petite İbolukları, Gönül (Y)azarlıkları, hep yaşamımızın ve değer yargılarımızın önünde koşuşturduk. Hiç ama hiç kişiliğimizi ve kimliğimizi öne çıkaracak değerlerimize sahip çıkmadık. Hep bunlar bizim için bir değer oldu. Hiç düşünmedik bunların değerlerimizi örseleyen parazitler olduğunu. Onların lahmacun kokulu salonlarında midemizi ve beynimizi yorduk...

Evet, bunların onlarını izledik. Dinledik. Onlarısına kulak verdik. Hep bunlarısına onlarısına zaman ayırdık; çocuklara çocuklarımıza değil... Onlara ayırdığımız zamanı, çocuklarımızın söylediklerine ve söylemeye çalıştıklarına ayırmaz isek, yarın bu parazitlerin çocuklarına vereceğiz o "zamanı"; öbür gün ceninlerine ve çocuklarımızı "onlar" karakterli olmaktan kurtaramayacağız.

Susurluk-susturulduk, örtüsüz ödenek Meclisini hiç eden adam, Mehmet (S)ağar, ülkeci (ülkücü) mafya, yalı çetesi, bir kumarcının çileli hilesi, kurşunlar attı ülkemize çok katlı şerefler kattı, ülkeci mafya düğünlerinde dolarlar saçtı, Abdullah 1000 (Ç)atlı... Mercümeği fırına (Refah'a) verdik, İski fışkı... vs., vs., vidi, vidi, seni gidi gidi...

Halk, hükümet, meclis ve medya en değerli zamanlarımızı bir de bu konulara ayırdık... Hep onları hep bunları konuştuk. 3. Boğaz köprüsünü, tüp geçidi onlar kadar konuşmadık. Çocuklarımız gibi unuttuk... Meclisin dana derisi oturaklarını, enerji darboğazının, çalışanların sorunlarının önünde, (memuru, işçiyi, öğrencileri, kameramanları (basını) Allah Allah nidalarıyla koşturduk...

Ah hemşerim, vah hemşerim!... Kendini kentini ve çocuklarını ne zaman düşüneceksin?..

ISSIZ ADA

Sevgili Ali Ulvi,
Bir buçuk aydır Türkiye'de değildim, bir Pazar günü döndüm ve öğrendim ki ameliyat olmuşsunuz, ne zamandır niyetlendiğiniz bay pas ameliyatını...
Bundan bir yıl kadar önceydi, okumanız için ödünç verdiğim bazı kitapları iade etmek için telefon etmiştiniz. "Belli olmaz, kendimi iyi hissetmiyorum, bakarsın gidiveririm, kitapların burada kalır." demiştiniz. İtiraz etmiş, siza inat kitapları geri almak istememiş, ama sonunda ısrarlarınıza teslim olmuştum.
O gün bana ıssız ada karikatürlerinden söz etmiştiniz. Bu konuda hemen herkesin şimdiye dek bir şeyler çizdiğini, artık yeni bir ıssız ada esprisi bulmanın çok güç olduğunu, bu nedenle de ıssız ada karikatürleri çizmenin sakıncalı olduğunu anlatmıştınız. Oysa ıssız ada karikatürleri sizi heyecanlandırıyordu Özellikle de yeni çizilenleri "okumaktan" ve yorumlamaktan zevk alıyordunuz. Çizerin geçmişe meydan okuması, bunca çiziktirilenin ötesinde aynı temaya yeni bir boyut kazandırması sizi mutlu kılıyordu. Farklı bir ıssız ada keşfetmenin tadına varıyordunuz.
O günden yaklaşık bir yıl geçti. Son rakı muhabbetimiz esnasında umutluydunuz: "Doktorlara nihayet kabul ettirdim, yeni yılda bay-pas olacağım." demiştiniz. Tıpkı yeni bir 'Issız Ada' karikatürü bulmuş kadar heyecanlıydınız. Kim bilebilirdi ki?! Pazartesi günü yeni ıssız adanıza ziyaretinize geldim; çok kalabalıktı, ağlayanlar vardı, sizi göremedim.

Karikatür ve Yazı : İzel Rozental

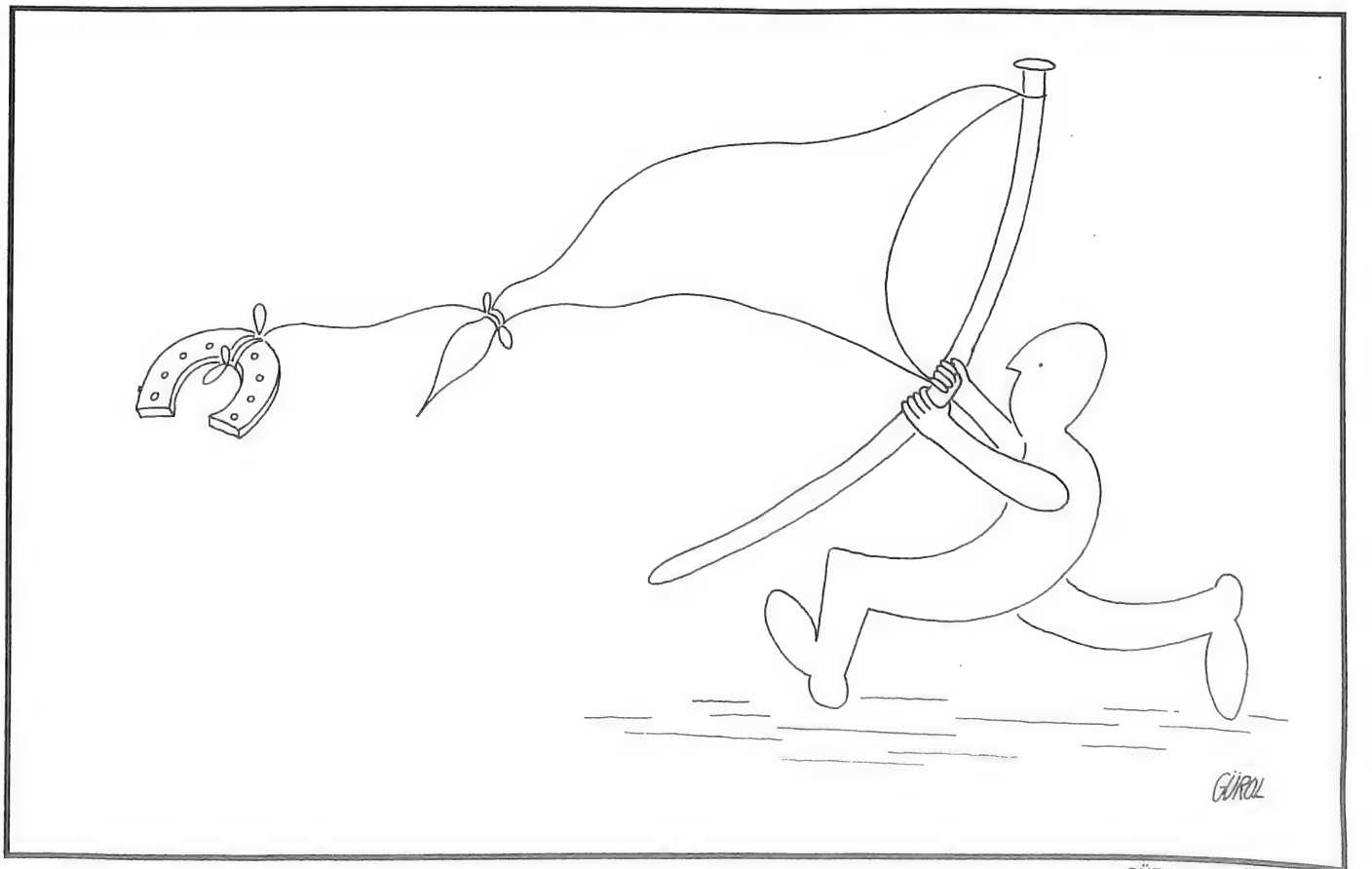

GÜROL USTAÖMEROĞLU

ALTAN ÖZESKİCİ

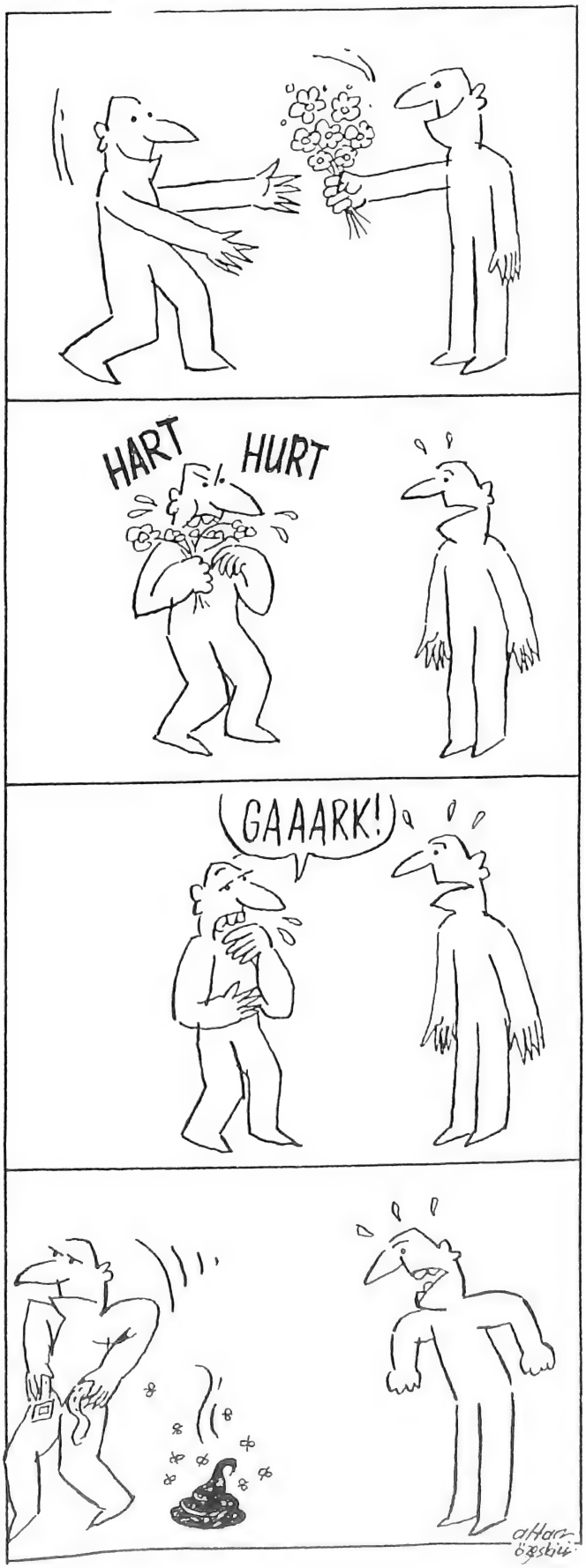

KARİKATÜRİST ANEKTOTLARI

■

YENER ÇAKMAK

■

KAPALI DEVREDE MİZAH
-ALİ ULVİ ERSOY-

Bizler üstümüze düşen görevi yapmazsak; yani vergimizi ödemez, vatan göremizi yapmaz, yasalara uymazsak, bunun karşılığı ceza kanununda gösterilmiştir. Para cezasından hapis ve ölüm cezasına kadar. Peki, yöneticimiz görevlerini yapmazsa bunun karşılığı (eski dilde müeyyidesi) nedir? Evet nedir?

Sadece belirli bir süre sonunda onu değil, bir başka yönetici topluluğu seçmek. Güzel de, yaptıkları yasalar, biz istediğimiz kadar başkalarını seçmeye çalışalım; sandıktan hep aynı "prototip"in çıkmasını sağlıyorsa ne yapmalı? Bu yasalar bir azınlığın çıkarını, toplumun çıkarının önüne geçip yararlı olmaktan çok, toplumun türlü duygularını okşayarak onun hoşuna gitmeye çalışıp yine benzer yöneticilerin seçilmesini sağlıyorsa; özgürlüğümüz çağ dışı bir anlayışla kısıtlanıp, düşüncemizi açıklamamız ve benzer düşüncelerin birlik oluşturup eksiği, yanlışı söylemesini engelleyip toplumda var olan ya da oluşacak eğilimlerin aynı oranda parlementoda yerini almasını engelliyorsa; dahası bunu, bizi çağdaş uygarlığa ulaştırması için kendisine verdiğimiz güçle önlüyorsa ne yapmalı?

Bu, "Ne yapmalı?"nın yanıtı toplumbilimcinin konusudur. Böyle kapalı devrelerde önce neyin, nelerin yapılageldiğine değinmek istiyorum.

Geçmiş yüzyıllarda çok uzun süreli olan bu "kapalı devre"ler, iletişim olanaklarının oldukça geliştiği çağımızda gittikçe "kısa devreye" dönüşüyor. Bu dönüşümü sağlayan ortak direncin ilk görünen ışığı, yargıcın anlayacağı ama yasanın asla anlayamayacağı mizah. Konuşulan mizah, yazılı mizap, çizgideki mizah.

Mizah geçmişi, geleceği ile zaman içindeki halkın -halk kavramının gerçek anlamı budur- ortak sağduyusunun öncüsü olarak "gülünç" olmaktan kurtarır toplumunu. Yönetici ile yönetilenin amaçta ve araçta -yönetilenin iradesi doğrultusunda- birlik olmasını sağlayan çağdaş toplumun ön koşullarını hazırlar ve bu işlevini büyük bir alçakgönüllülükle gülümseyerek yerine getirir.

Varlık, sayı: 953-1 Şubat 1986

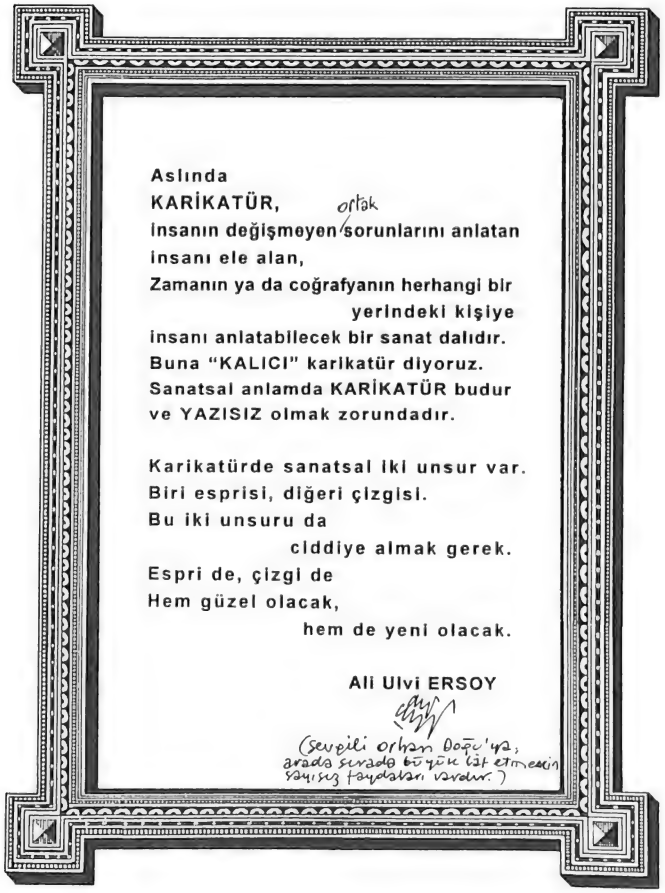

ORHAN DOĞU'NUN NOTU

üç yıl önce Ali Ulvi Ersoy'un 50. sanat yılı nedeniyle, Deniz Yüce imzasıyla ve "Karikatür insanı anlatır" başlığıyla bir röportaj yayınlanmıştı. Sevgili ve rahmetli usta Ali Ulvi bu röportajında, bütün karikatür çizerlerine düstur olabilecek nitelikte tarifler yapmıştı. Bu tanımlamalardan en vurucu olanları seçip, kendi çizdiğim bir çerçeve içine, bilgisayar yazısı ile yerleştirmiştim. Karikatür çizen bütün gençlere bunu gösteriyor ve "Bu karikatürün anayasasıdır, bunu ezberleyin." diyordum.

Sonra bir gün, bir sohbet esnasında bu çerçeveyi Ali Ulvi ustaya da gösterdim. Aldı, uzun uzun baktı. Kendi yazısı, kendi düşüncesi olduğu halde, sanki ilk kez okuyormuş gibi baktı. Onun düşüncelerinin böylesine özenli olarak hazırlanmasından ötürü mutlu olduğunu görebiliyordum. Sonra kalemini çıkardı ve "İzin verirsen buraya bir kelime ekleyeceğim." dedi ve ilk cümlenin içine bir çıkma çizerek "ortak" yazdı. Böylece cümle "İnsanın değişmeyen ortak sorunlarını anlatan..." şekline girdi. Sonra en alttaki isminin altına imzasını attı ve yalnızca bana hitap şu notu ekledi:
(Sevgili Orhan Doğu'ya;
Arada sırada büyük laf etmenin sayısız faydaları vardır.)

Sevgili Ali Ulvi Ersoy öldü. Geride bıraktığı ailesine maddi, manevi neler bıraktı bilemem. Ama bana 46 yıl süren tertemiz bir dostluk, öğretmenlik ve burada gördüğünüz karikatür anayasasını bıraktı. Bu anayasayı bütün genç, yaşlı ama özellikle genç karikatürcülerin kesip, çerçeveleyip duvarlarına asmalarını diliyorum.

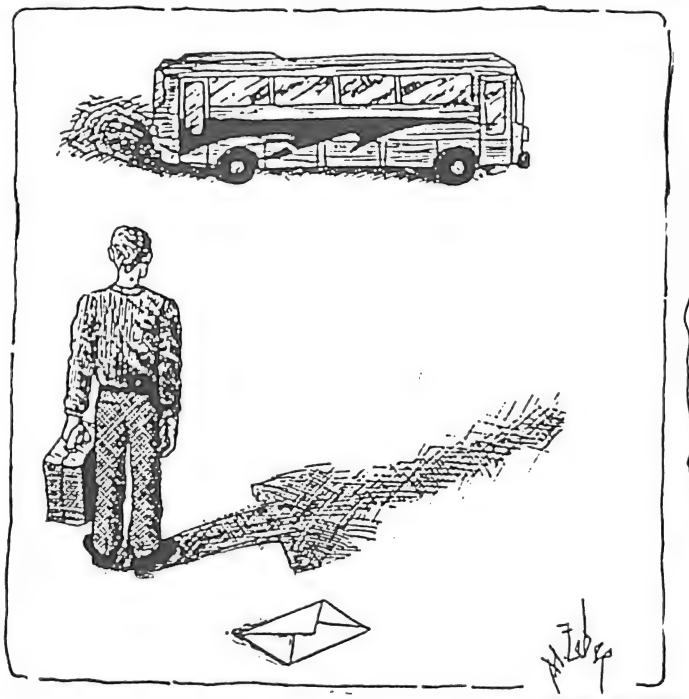

MEHMET SEVER

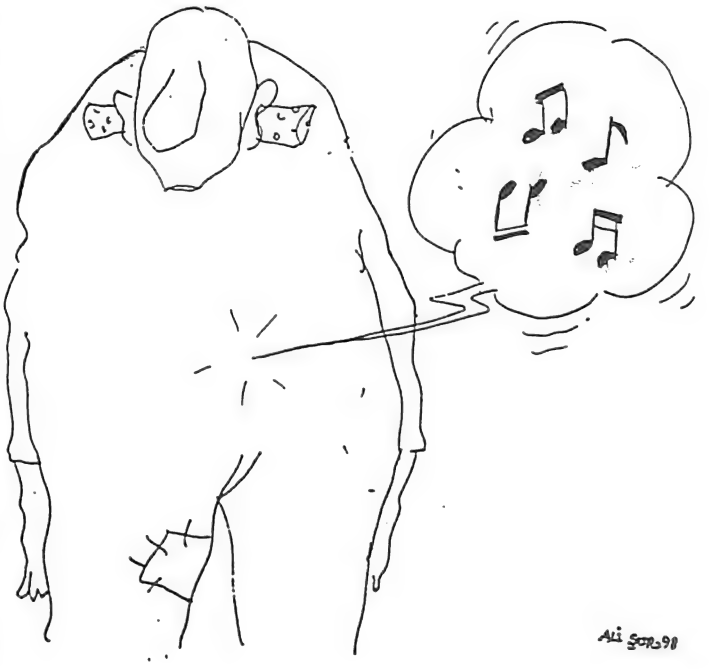

ALİ ŞUR

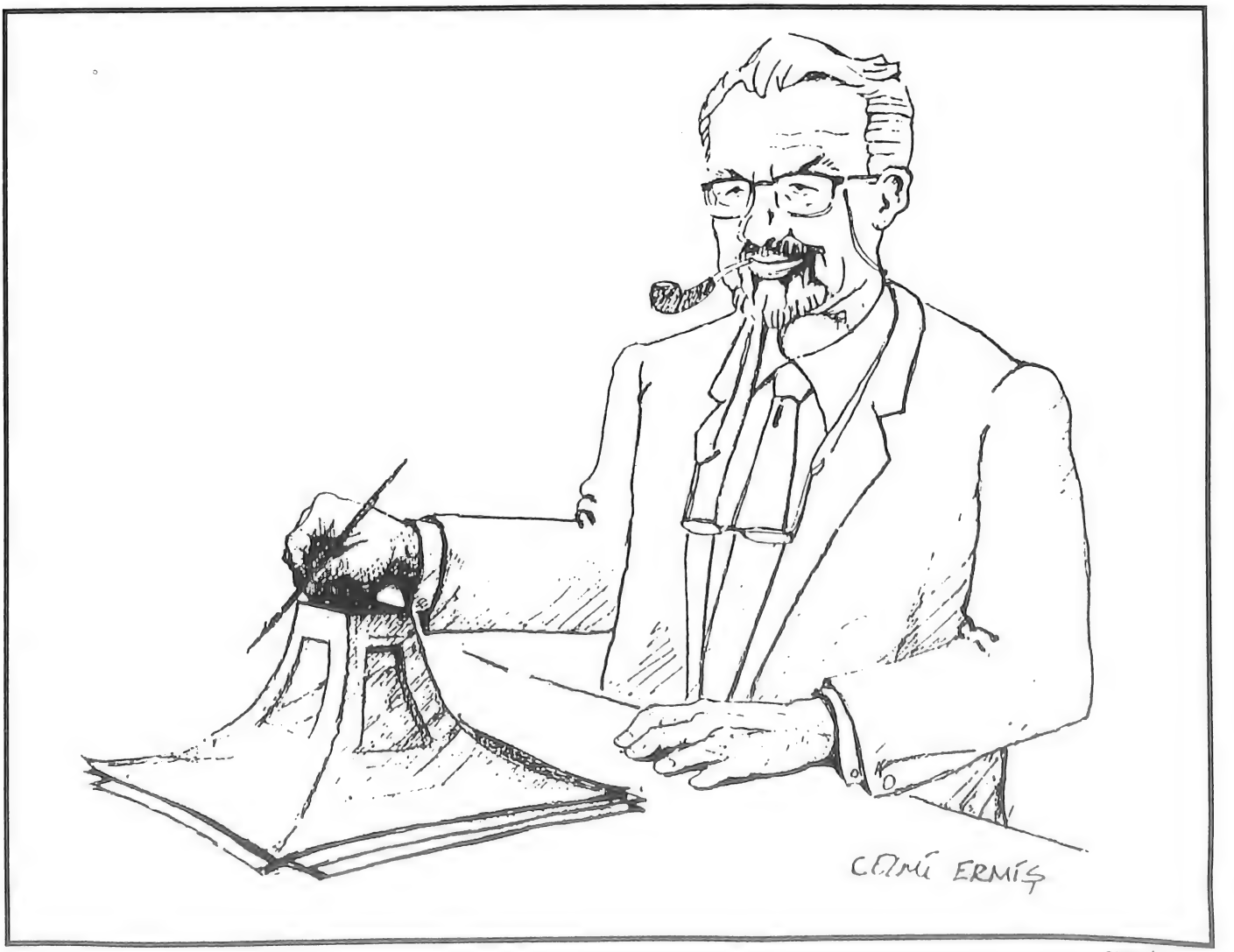

CEZMİ ERMİŞ

6. sayfanın devamı

Oysa çoğu yarışmada jüri üyeleri bazen mizahı, bazen çizgiyi, bazen de karikatürün mesajını önemseyerek oy kullanmaktadırlar. Yurt içinde ve yurt dışında birçok yarışmada jüri üyesi olarak bulunduktan sonra öyle düşünüyorum ki bir yarışma, seçilen yapıtların niteliğinden çok o yarışmanın jürisinin niteliğini belirler."(3) Onun özellikle karikatürün yazısız olmasında ısrar etmesi karikatür alanında mizahın basit anlamda muhalif olmasından ziyade zarifane olması gerektiği konusundaki yaklaşımından kaynaklanmalıdır. Zaten bu konudaki ısrarı günlük basında bile güncellikle bağlantısına sınırlılıklar getirmiştir. Sergi ve albüm konusundaki yaklaşımıyla gazete karikatüristliği hususundaki yorumu üzerinde ciddiyetle durulmamıştır. Özellikle kimi karikatüristlerin albümlerinin başlıkları slogan gibidir. Bunun önemine işaret etmek gerekmektedir. Ali Ulvi gündelik basında çizmesine karşın tipik bir gazete karikatüristi değildir. Burada üzerinde durulmak gereken noktalardan biri diğer ön sayfa karikatürü çizenlerden güncel siyasete daha uzak durması anlamında farkı olmasıdır. Meseleyi isimlendirmenin fazla bir önemi yoktur. İkinci husus ise o kadar uzun süre olmasa da **Cumhuriyet** gazetesinde karikatürleri yayımlanan başka çizerler de vardır. Onların bazılarının çizgileri gündelik siyasetle daha yakından bağlantılıdır. Konuyu daha iyi anlamak için Tan Oral'ın **Cumhuriyet** gazetesinde çizme serüvenini, başlangıcını da akılda tutarak değerlendirmek gerekmektedir. Bunun yanında Nejdet Şen'in çizgileri de mesajları itibariyle olmasa da ilgilendiği konular itibariyle gazete karikatürüne daha yakındır. Ali Ulvi çizdikleri açısından adları anılan bu iki karikatürist ölçüsünde gündelik siyasal sorunlarla ilgilenmemiştir.

Ondan öte tıpkı bunun gibi Ali Ulvi'nin tipik bir 1950 kuşağı çizeri olmamasının üzerinde de durmak gerekmektedir. Böylesi bir uğraş Ali Ulvi'nin karikatürist olmak ötesinde düşünsel eğilimleri bakımından da farklı niteliklerini ortaya koyabilir.

Ali Ulvi her anlamda 1950 kuşağının önemli bir karikatüristidir. Bu vasfının öne çıkarılması gerekmektedir. Fakat sadece bu vasfına vurgu yapmak da yeterli değildir. Bu noktada yıllar önce yapılan bir değerlendirmeden hareket etmek anlamlı olabilir: "İnsanın 1950'lerdeki değişimi değerlendirilirken sorunu salt ilk yıllarla ya da sonraki yıllarla sınırlandırmasının pek bir anlamı yoktur. Zaten Türkiye'de mizahın ve özel olarak karikatürün biçimlenişinin ayrıntılı olarak değerlendirilmesi yapılmamıştır. Hatta 1950 kuşağı tanımlaması, bunların çoğunun 1950'li yıllardan önce de çizdikleri şeklinde bir eleştiriyle de karşılanmıştır. Ancak önemli olan husus bu insanların, Turhan Selçuk, Ali Ulvi Ersoy, Semih Balcıoğlu, Ferruh Doğan ve Nehar Tüblek gibi karikatüristlerin bu konu üzerinde fazla düşünmemiş olmalarıdır. Hiç kimse de o dönem karikatüristlerinin çizgilerinin zaman içinde ne ölçüde değiştiğini, sosyal konulara süreç içinde ne şekilde yaklaştıklarını araştırma gereği duymamıştır."(4) Anılan karikatüristlerin, hakikaten, hem karikatür konusu, hem de sosyal konular üzerine sathi olmanın ötesinde düşündükleri söylenemez. Ancak Ali Ulvi'nin bu noktada diğer karikatüristlerden bir ölçüde farklı olduğunu da teslim etmek gerekmektedir. Fakat bu konuda düşündüklerini de açıkça ifade etmemiştir.

1950 kuşağı karikatüristlerinin temel vasıflarından biri toplumsal konulara gerçekçi bir şekilde yaklaşmalarıdır. Fakat Türkiye'de genel olarak ve 1950 kuşağı karikatüristleri açısından toplumsal konulara yaklaşım 1950'li yıllarla 1960'lı yıllar arasında belirgin olarak farklılaşmıştır. Hele güncel siyasetle bağlantılı olarak düşünüldüğünde bu farklılık daha belirgin bir görünüm arzeder. Özellikle gündemdeki siyaset konusundaki tavır bu hususu iyice belirginleştirir. Biraz daha güncellikten uzak ve soyut şekilde çizilmiş olanlar açısından 1950'li yıllar ile 1960'lı yıllar süresince çizdikleri arasında bariz bir fark yoktur. Bu durumu 1950 kuşağı çizerleri arasında belirginleştirmek mümkündür. Sınırlı sayıda 1950 kuşağı karikatüristinde çizdiklerinin sosyal içeriği bakımından nicel sayılabilecek, önemsenmeyecek bir fark vardır. Bu kuşak çizerlerinin kahir ekseriyetinde ise 1960'lı yıllarda çizdiklerinin sosyal içeriği nitel anlamda değişmiştir. Sosyal içerik açısından farklılaşmanın kavramsal düzeyde konuların irdelenmesiyle bir bağlantısı bulunmaktadır. Ali Ulvi'nin çizgilerinde nitel sayılamayacak bir değişiklik gözlemlenebilir. Somutlaştırılıp üç-dört nokta üzerinde odaklaştırıldığı zaman konu daha kolay bir şekilde anlaşılabilir:

a. Genelde grev konusuna sorgulamadan olumlu yaklaşılmasına karşın Ali Ulvi 1979 yılında Good Year fabrikasındaki grevi sarı sendikacılığın bir marifeti olarak niteleyen bir karikatür çizmiştir. Bu karikatürün farklı bir yanı vardır ve kendisi de sözkonusu karikatürü önemsemektedir. Anılan karikatür dönemin genel karikatürlerinden farklıdır. Belki de belirtilen karikatüre benzer nitelikteki bir karikatürü farklı bir grev için Nezih Danyal da çizmiştir. Fakat Danyal'ın çizgisi kendi düşüncesinin somut bir ifadesi olmaktan ziyade Yalçın Küçük'ün bir grev nedeniyle belirttiği düşünceleri açıklamayı amaçlamaktadır. Sözü edilen somut karikatür döneminin genel tarzına aykırıdır.

b. 1950'li yılların başlarında Sovyet sistemini, sosyalizmi, sosyalizmin uygulanış biçimini eleştiren bir karikatür çizilmiştir. Konuyu değerlendirirken işçi sınıfının yönetimi yerine bürokrasinin yönetimi olarak algılanması önemsenmelidir. Uzunca bir süre yurtdışında, Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunması sosyal sorunlara daha derinlikli olarak yaklaşmasının şartlarını oluşturmuş, daha doğrusu etkilemiştir. Yaklaşımın genişliği sosyalizmi, Sovyetler Birliği'ni **Dolmuş** dergisinin onuncu sayısının kapağındaki basit karikatür gibi değerlendirmesinin önüne geçmiştir. Belirtilen karikatürü de 1950 kuşağının önemli bir karikatüristi çizmiştir. Dönemindeki karikatüristlerden önemli bir farkı da 1970'li yılların sonunda Kautsky'i okuyabilmesinde ve okuduğu zaman onun yaklaşımlarının Lenin'e göre daha gerçekçi olduğunu söyleyebilmesinde somutlaşmaktadır. Bu noktada ilginç olan bir başka husus da Sovyet sistemi ile Batı sistemi arasındaki paralelliğe dikkat çeken bir karikatürün yayımlanan tek albümünde yer almasıdır.

c. Bununla bağlantılı olan bir başka konu da kendi ifadesiyle Türkiye'nin anakronik ama belki gerçekte özgün olan durumudur. Sözkonusu karmaşık durum Türk aydınını sürekli olarak meşgul etmiştir. Batı toplumlarında düşünsel anlamda liberalizm sosyalizmden önce yaşanmıştır. Türkiye'de ise durum çelişik bir hal almıştır. Yaklaşımını bir anakronik durum olarak Çetin Altan ve Ahmet Altan'ın çizdiği bir karikatürde somutlaşmıştır. Başka karikatüristler sözkonusu sorunla soyut bağlamda hiçbir biçimde ilgilenmemişlerdir.

d. Yunan sorunu ile bağlantılı dlarak son dönem karikatüristlerinin ya da güncelliğe tutkun karikatüristlerin yapmayacağı bir şekilde Pasok ve Papaendreu'nun panhelenizm anlayışı ile sosyalizm anlayışı arasındaki çelişkiye dikkat çeken karikatürler çizmiştir.

Biraz daha ayrıntılar üzerinde durmak Ali Ulvi'nin karikatürist ve entelektüel olarak öneminin anlaşılmasını sağlayabilir. Önceden de belirtildiği gibi albümler özellikle popülerleşen gündelik siyasetle yoğun olarak ilgidir. Bu noktada Ali Ulvi, Semih Balcıoğlu ile karşılaştırılabilir. Balcıoğlu'nun çizdiği yerler zaman zaman çok farklı olsa da, kendi siyasal konumundan farklı olsa da, çizdikleri Ali Ulvi'ye göre güncel siyasetle daha yoğun olarak bağlantılıdır. Ancak asıl önemli ve anlamlı karşılaştırma Bedri Koraman'ın **Siyaset Arenası** kitabıyla yapılabilir. Özellikle dikkat edildiği takdirde görülür ki Bedri'nin çizgileri güncel siyasetin ayrıntılarıyla bağlantılıdır. Bedri'nin ağırlıklı olarak son siyasal gelişmeleri güncel boyutlarıyla yorumlamaya çalışma endişesini Ali Ulvi'de görmek mümkün değildir. Burada dikkat edilmesi gereken husus Bedri Koraman'ın bu tür karikatürlerine **Milliyet**'te Abdi İpekçi zamanında başlamasıdır. O dönemde popülerite kaygısı nedeniyle karikatüristlerden Abdülcanbaz ve Bedri Koraman'ın çizdiği türden eserler beklenmektedir. O dönemdeki yapısı itibariyle de **Cumhuriyet** gazetesi **Milliyet**'e nazaran böyle bir zihniyete çok daha yakın görünmektedir. Güncel siyasetle ayrıntı düzeyinde ilgili olan kişi farklı anlamlardaki karikatürlere, örneğin Bedri Koraman'ın, Semih Balcıoğlu'nun ve Ferruh Doğan'ın karikatürlerine kendisini Ali Ulvi'nin karikatüründen daha yakın hisseder. "Akılda kaldığı kadarıyla gene aynı çizerin (Ali Ulvi'nin) ...Peyami Safa'yı telin üstünde kurtulması muhal bir cambaz olarak çizmesi ve Celal Bayar'ın **Ben de Yazdım** yapıtını kaleme almak suretiyle Türk İnkılap Tarihi'ni lekelediğini belirten çalışması benzeri bir mantaliteyi işaretlemektedir."(5) Bu tür karikatürler Ali Ulvi'nin daha ayrıntılı gibi görünen bir şekilde diğer karikatüristlerin fazla ilgili olmadığı alanlara yöneldiğini göstermektedir. Ali Ulvi'nin durduğu farklı nokta karikatürlerinin ayrıntılara özenli bir yaklaşımla değerlendirilmesiyle anlaşılabilir. Bu yaklaşımın ipuçlarını da karikatürlerinin başkaları tarafında seçilmesi konusunda gösterdiği tereddütte yakalamak mümkündür.

(1) Ali Ulvi, **Karikatürler**, Karikatür Vakfı Yay., Ankara, 1996, s. 180. Başka metinlerde de neredeyse aynı cümleleri kullanarak yapılan benzeri yaklaşımları görmek mümkündür. Örnek için bkz.: Alpay Kabacalı, **Kültürümüzden İnsan Adaları**, Yapı Kredi Yay., İstanbul, 1995, s. 356.

(2) Ali Ulvi, "Karikatür, Grafik Sanatıdır", **Cumhuriyet** 1 Şubat 1998.

(3) **a.g.e.**

(4) Kurtuluş Kayalı, **Keşke Herkes Papağan Olsa**, Ayyıldız Yay., Ankara, 1994, s. 120.

(5) **a.g.e.**, s. 127

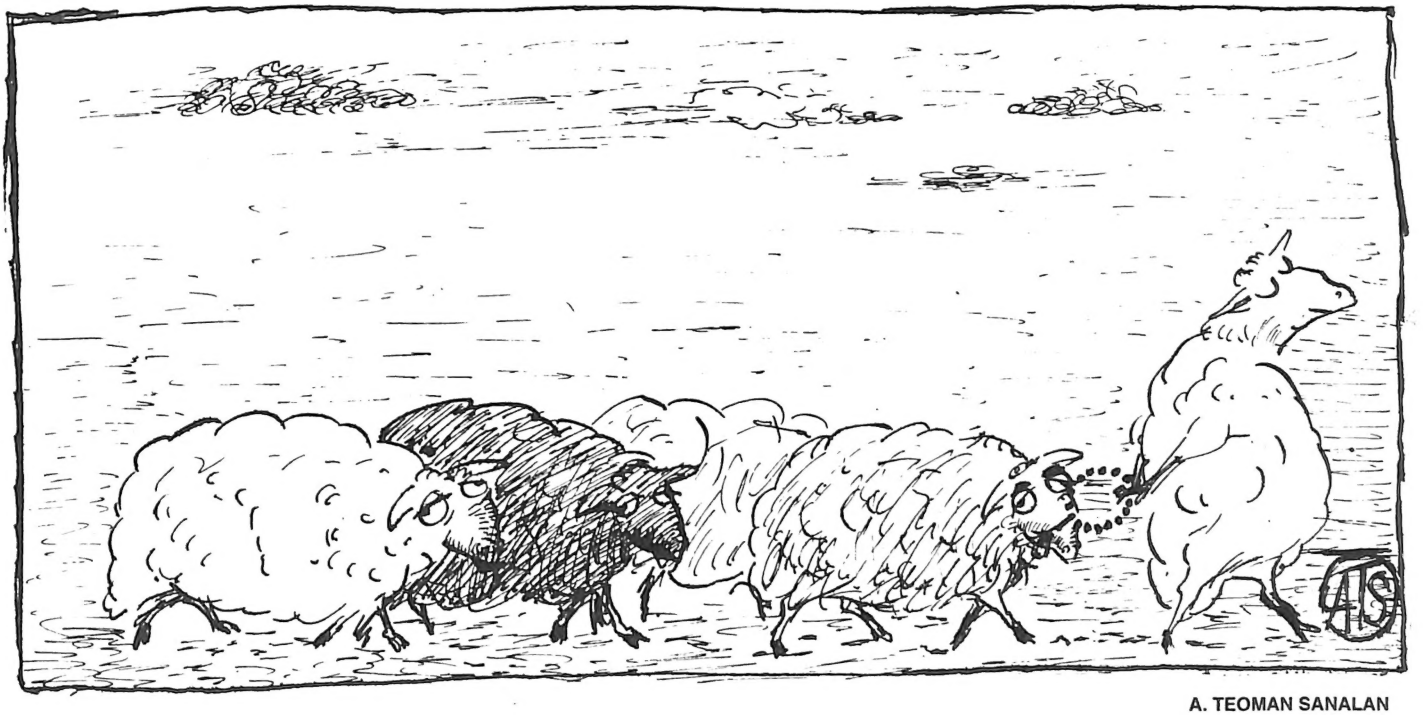

A. TEOMAN SANALAN

CİHAN İŞBAŞI

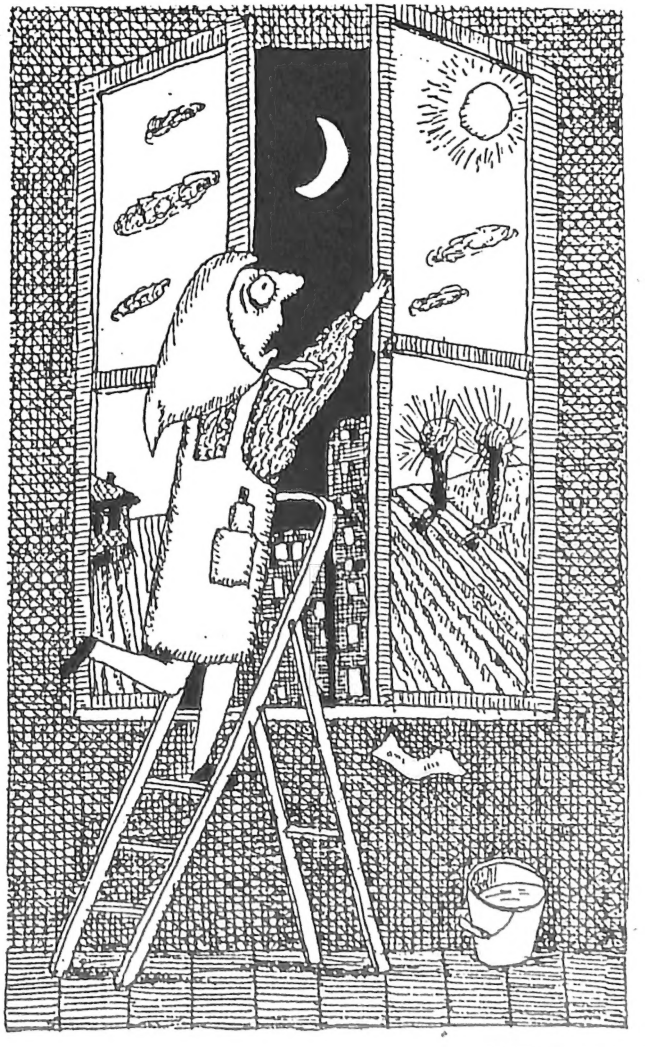

MARIUSZ STAWARSKI

DANGALAKLAR KOROSU!

METİN PEKER

ÇEVREMDEKİLER — GÜNGÖR KABAKÇIOĞLU

DOĞAN OĞUZYER

FİKRET ÖZELÇİ

SİNAN BIÇAKÇI

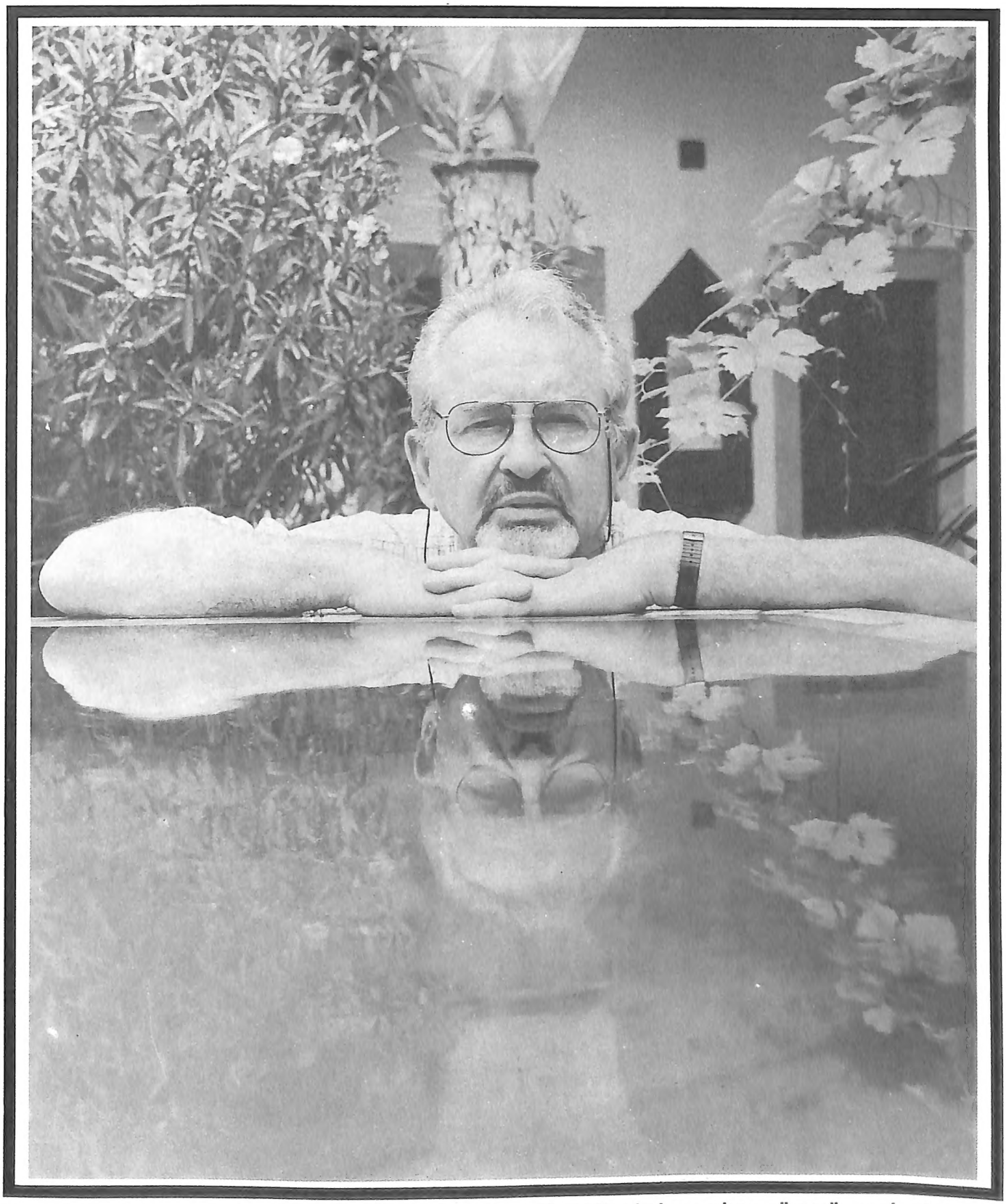
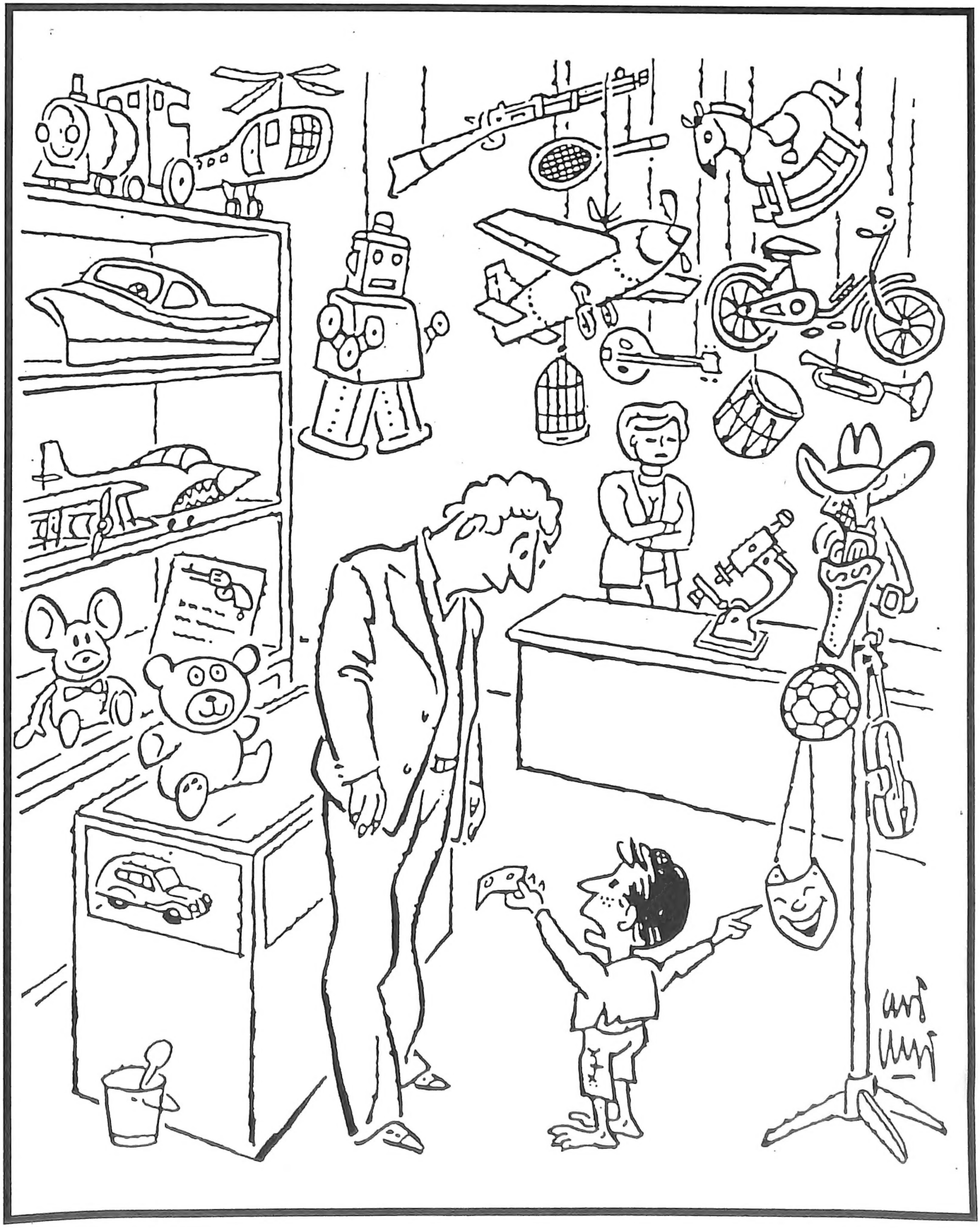
İNSAN GİBİ İNSAN, ADAM GİBİ ADAM, KARİKATÜRCÜ GİBİ KARİKATÜRCÜ, ABİ GİBİ ABİ
SEVGİLİ ALİ ULVİ ERSOY
SENİ ÇOK ÖZLEYECEĞİZ.
GÜLE GÜLE!